

„Snäkkikivet“.

Kertomus

19:nnen vuosisadan alulta.

Suullisista tiedoista kokoellut

ja

Kirjoittanut

TAPANI TARKKA.

Porissa,
Satakunnan kirjapainossa 1900.

I.

Kotoiset olot. Sotaan.

Snäkki-vainajasta on Merikarvialla monta tarua — hänen jäykkyydestään, valtiollisista houreistaan sekä „ennustuksistaan“, kuin myöskin „hengestä“, joka hänelle „päälle tuli“. Tämä kertomukseni hänestä perustuu nyt siihen mitä jo osaksi lapsuudessani olen vanhoilta luotettavilta henkilöiltä kuullut, jotka ovat hänet tunteneet ja tiesivät kertomansa tapahtumat tosiksi. Siihen lisäksi on sovitettuna mitä myöhempänä aikana olen tietoja hänestä saanut.

Snäkki — eli, niinkuin hänen nimensä kirjoissa oli, Juha Snäckström — oli kotoisin Porin kaupungista ja oli sotamies kahdeksannentoista ja yhdeksännentoista vuosisadan vaiheessa. Hän oli urhoollinen mies, ja että hän oli seisonut tulen edessä, se oli yleiseen tunnettu asia niillä seuduin, missä hän eli. Mutta nykyään ovat jo kaikki muistot ja kertomukset hänestä niin hämäriä, ett’ei enää voi saada tarkoin selkoa siitä, missä taisteluissa hän on ollut myötä. Mutta koska eivät ne kuulukaan kertomukseemme, niin voimme jättää sen puolen hänen elämästään kuvittelurikkaan lukijan itse täydennettäväksi.

Tässä saan nyt heti aluksi sanoa, että kaikki tiedot Snäkistä ovat Merikarvialta kootut, joilla tienoin hän ainoastaan loppu-ikänsä eli. Ne ovat tosin alkuajalta varsin vaillinaiset, mutta täydentävät kuitenkin jotakuinkin toinen toisensa ja siten sulautuvat yhteen kertomuksen lopullisen juoksun kanssa. Mitä tapausten aikaan koskee, ovat sotavuodet 1805—6 ja 1808—9 ikäänkuin niiden keskipisteenä, ainoana varmana ajanmäärääjänä. Niinhyvin sen edelliset kuin jälkimäisetkin tiedot ovat enemmän tahi vähemmän epämääräiseltä ajalta. Hänen syntymävuotensakin on tuntematon.

Snäkki oli nainut mies. Hänen vaimonsa, joka oli Kankaanpäästä kotoisin, oli ollut palveluksessa Porin kaupungissa. Siellä olivat he tutustuneet ja solmineet avioliiton menneen vuosisadan viime vuosina. Nuori parikunta muutti Liisan kotitienoille, missä rakensivat pienen tuvan johonkin syrjäpuoleen Kirkonkylässä. Tässä pienessä kodossa elivät he joitakuuta vuosia ja tekivät ahkerasti työtä. Snäkki oli hyvä suutari ja Liisa ompeli ja kehräsi.

Snäckströmin sanotaan olleen Porin kaupungin sotamies, vaikka hän asui Kankaanpäässä. Hän kuu-

lui niin kutsuttuihin Porilaisiin.

Määräaikoina kulki hän sotaharjoituksissa Porissa sekä Parolassa, mutta kun ne loppuivat, kiiruhutti hän kotiin, kauniin Liisansa luokse, jonka eloisain silmien vaalea sini, ruskeat hiukset, punaiset posket pienine kesakoineen ja pikku pystynenä yhäti heijastivat hänen mielessään, taikavoimalla vetäen häntä kotilieden ääreen.

Mutta kielikellot kertoivat, ettei kaunotar ollutkaan uskollinen miehellensä.

Snäckström eli Snäkki, kuten tahdomme häntä vastedes nimittää, syystä että hänet ainoastaan sillä nimellä muistetaan, rakasti vaimoansa syvästi ja intohimoisesti, mutta hänen tulinen luonteensa, valtavat ja syvät tunteensa ja erinomattain hänen lujamielisyytensä olivat peräti vastenmieliset edelliselle, joka oli pintapuolinen, itsekäs ja oikkuinen luonteeltaan. Snäkki, vakamielinen mies, inhosi kaikkea valhetta, vilppiä, kielittelemistä ja kavaluutta. Liisa taas ei milloinkaan tarkasti punninnut sanojansa totuuden kultavaa'alla — semmoinen tarkkuus ikävystytti häntä — päinvastoin huvitti häntä aina pieni juoruaminen sekä, milloin sattui, vähän uskottaa mies-

tään tai jos mahdollista kumminkin aina vähän toisin puhua kuin asia oikeastaan oli. Tämä nyt kuitenkin olisi ollut anteeksi annettava, jos hän sen olisi tehnyt iloisesta hilpeydestä, mutta sen ohessa oli hän ynseä ja äkäinen. Hän oli kuin vallaton, tuittupäinen kakaara, joka valheella ja kiukulla puolustaa itseään, vaatien kaikki oman tahtonsa mukaan käymään. Tämän nähdessään suuttui Snäkki aina ja nuhde oli valmis. Mutta hänkin oli taas liiaksi, niinkuin on tapana sanoa, isäntä talossaan. Voimme kuitenkin otaksua, että lempeällä hellyydellä ja myöntyväisyydellä, milloin sen vahingotta voi tehdä, olisi rakastettu vaimo kyllä, jos hän olisi tahtonut, voinut lieventää tuota luonteen kärkevää ominaisuutta miehessään. Mutta hän ei tahtonutkaan, vaan piti hänen aina, jospa ei voinutkaan pakotuksella, niin kumminkin kavaluudella, viedä perille oman tahtonsa, olipa miehellä sitte oikein tai ei. Ja kun mies tästä häntä vakavasti nuhteli, ei hän suinkaan ottanut noita nuhteita lahjaksi, vaan antoi paikalla katkerasti takaisin. Täten syttyi pieniä kahakoita jo heti heidän avioliittonsa alussa.

Vaikka siis Liisan luonne ensi katsannolla oli vastakohta Snäkin luonteelle ja heidän sentähden, tuo-

ta periaatetta seurataksemme että äärimmäisyydet lähenevät toisiaan samaten kuin astian vyössä päät hampaassa yhtyvät, olisi pitänyt tuntemaan vetovoimaa toisiinsa ja sopiman hyvin keskenänsä, on kuitenkin huomioon otettava, että tuo vastakohtaisuus oli ainoastaan näennäinen. Kun Snäkin luonteessa oli rautainen tahto, joka, milloin hän piti asiansa oikeutettuna, ei sietänyt mitään vastuksia, oli Liisan luonteessa sitkeä itsepintaisuus, joka ei antanut myöten eikä katsonut oliko hänellä oikein vai eikö tahi millä keinoin voitto oli saavutettava, kunhan se vaan hänen puolelleen tuli. Luonteiden huonoimmat ja voimakkaimmat ominaisuudet olivat yhtäsuuntaiset.

Tässä oli siis kysymys valasta kummallakin, kuitenkin luultavasti heidän itse sitä tietämättään, ainakaan avioliittonsa alussa. Mies, vaikka hän vaimoansa rakasti, pani ylen maltittomasti valtasansa voimaan ja vaimo vihotteli viikon, vaikka useasti asia ei kummaltakaan puolelta olisi riitaa kannattanut. Tosin taaskin sovintoon käytiin, mutta silloin oli se aina Snäkki, jonka täytyi perään antaa, hänen täytyi myöntää että hän oli liiaksi tulistunut ja käyttäytynyt maltittomasti. Mutta vaimo ei milloinkaan syytä

ottanut, siksi oli hän liian itserakas ja asiaa käsittämätönkin. Hän ei tosiaankaan käsittänyt, miksi mies niin usein teki huomautuksiaan, jotka hänen mielestään olivat turhia ja aiheettomia. Hän oli ainoastaan pienen valheen sanonut, oli vähän vetänyt häntä nenästä ja heti oli tämä kiivastunut. Miksi hänen aina tarvitsi ottaa selkoa siitä oliko kaikki totta, uskoisi joskus omaa vaimoaan, miksi aina suuttua, jos ei ollut, ja aina komentaa. Ja koskiko se häneen, jos Maijaa ja Kaijaakin vähän nenästä veti, että siitä heidän mentyään heti tarvitsi ruveta moittimaan, olisipa joskus sopinut olla mielissäänkin. Eikä sitä viitsikään aina sanoa kaikkea niinkuin on, miehelleenkään, aina tehdä niinkuin toinen käskee. Täten mietiskeli vaimo. Luultavasti olisikin vähemmän jäykän ja käskevän miehen kanssa, miehen joka ei olisi huomannut tai välittänyt tuosta totuuden puutteesta hänen luonteestaan, tullut hyvä tai kumminkin tavallinen vaimo.

Mutta vaimo puolestaan rankaisi miestänsä tämän nuhteista ja muistutuksista sillä, että osoitti ystävällisyyttä muille ihmisille, erittäinkin miehille, mutta omalle miehelleen istui hän mykkänä tai torui. Nuo hänen ystävälliset katseensa ja hymyilynsä muille ja

se sulava äänenmuunnos, joka niitä seurasi, olivat Snäkin sydämmelle kuin neulanpistoja, se kalvoi hänen luitaan ja ytimiään ja karvasteli hänen sieluaan. Tietysti oli tämä alussa ainoastaan teeskentelyä vaimolta eikä todellista sekään, mutta senkaltainen teeskentely on paha ja vaarallinen ja kostaa itsensä. Tulen kanssa ei pidä leikkimän.

Tältä ajalta kertoo taru Snäkistä, että hän rupesi juomaan, sillä välin katuen ja kärsien kovia oman-tunnonvaivoja ja tehden työtä sitä kovemmin. Hän taisteli, mutta pahe voitti.

Perheessä oli senvuoksi kerrotuista syistä alituisia riitoja. Snäkki soimasi vaimoiaan valheesta, kavaluudesta ja uskottomuudesta ja joi luulevaisuudessaan, ja vaimo soimasi häntä väärästä syytöksestä, juomisesta ja tylyydestä. Ja syy oli molemminpuolinen, vaikka ei kumpikaan tahtonut syytä ottaa. Perhe köyhtyi. Lapsia oli jo kolme, kaksi tytärtä ja poika: Maija, Anna Liisa ja Mikko. Vanhin näistä oli kahdeksannella ikävuodellaan, nuorin neljännellä, kun perhe taaskin, miltei odottamatta, lisääntyi yhdellä pienokaisella.

Liisa oli kesäisin, miehensä sotaharjoituksissa ol-

lessa, ollut työssä Hemiän talossa ja isännän nimi mainittiin yhteydessä Liisan kanssa tavalla, jonka tarkoituksesta ei voinut erehtyä. Snäkki tuli siis siihen vakaumukseen, ettei perhe nyt ollut kaikki hänen omaansa. Se oli sen nuorimman jäsenen ylen varhainen tulo maailmaan, joka tuon vakaumuksen vaikutti.

Tästä Snäkki melkein raivostui. Hän, joka itse piti avioliiton siteen pyhänä, tunsu sitä syvemmin ja joi sitä pahemmin. Hurja luonne etsi hurjaa viihdytystä.

Useoita kuukausia kesti onnetonta avioelämää. Nyt tapahtui kuitenkin, ehkäpä molemmillekin huojennukseksi, että Snäkki sai käskyn lähteä sotaan.

Eron hetki sai vihdoinkin tunteen hellimmät kielet väräjämään. Rauha oli tehty kotona ja sotaan lähtevä mies ainoastaan rauhan ehdoiksi kielsi jyrkästi vaimoansa Hemiän taloon jalkaansa astumasta ja käski hänen muualta työtä etsiä.

Ja vaimo — hän lupasi.

Mainittu sota oli tuo Kustaa IV:n retki Pommeriin, joka alkoi marraskuulla 1805, sillä selvästi on sanottu Snäkin olleen Pommerissa, ja aika, jossa kertomus päähenkilöidensä vaiheissa liikkuen nyt alkaa puhu-

maan, on näiden vuosien vaiheilla.

Snäkillä, joka ei ollut ruotusotamies, ei ollut torppaa ja sotamiehen palkka muuten ei lie suuri ollut. Käsitämme myös, ettei Snäkki elämänsä epäsäännöllisyyden vuoksi ollut koonnut varoja säästöön perheensä ylläpitämiseksi. Vaimon taakaksi jäi sentähden kokonaan perheen elättäminen. Eihän siis ollut kummallista, jos Liisa luonteineen antoi itselleen anteeksi sen, että „jätti mökkinsä ja meni hyvälle päiville“, emäntäpiiaksi rikkaasen Hemiän taloon. Hemiän emäntä oli kivulloinen ja — jos Liisan sanojen mukaan voisi asian päättää — „toimeton ihminen“. Hän muutti heti miehensä sotaan lähdettyä lasten kanssa Hemiään.

*

Mutta Snäkki palasi taaskin sodasta. Silloin täytyi Liisan jättää Hemiän talo ja muuttaa taasen kotia miehensä kanssa yhdessä elämään.

Sotaretkellä oli Snäkillä pitkinä iltoina ja öinä vahittunneillaan tai muuten sattumalta yksinäisyydessä ollen ollut aikaa miettiä kotoisia oloja. Silloin syytti hän paljon itseään ja teki pyhästi sen lupauksen, että kun hän taaskin kodon näkisi, ei välittäisi hän

entisistä, vaan antaisi kaikki anteeksi ja käyttäytyisi vast'edes maltillisemmin vaimoansa kohtaan, jonka, hän tunnusti sen itsellensä, oli tänä viime aikana täytynyt hänenkin kärsiä. Ja että hän oli ahkera ja toimellinen, siitä antoi Snäkki tunnossaan hänelle kiitoksen. Niinikään oli hän toivonut, ettei tämä nyt hänen poissa ollessaan kumminkaan olisi Hemiässä, sillä hänestä näytti, sen suhteen mitä yleiseen oli puhuttu, mahdottomaksi, että vaimonsa tahtoen kunniallisen vaimon nimeä kantaa voisi antaa niin suurta tilaisuutta senkaltaisten juorujen ylläpitämiseksi. Jos siis vaimo nyt olisi kiltisti kotona hänen tullessaan tai jossain muuallakin työssä eikä Hemiän talossa, niin oli Snäkki varma hänen mielensä muutoksesta ja valmis häneltä omaa hurjaa elämäänsä anteeksi anomaan ja alkamaan uutta elämää, sen oli hän lujasti päättänyt. Tosin usein pimeät ajatukset pakottivat syvän huokauksen hänen rinnastaan, mutta hän ravisti silloin hiljaa päätään, ikäänkuin siten karkoittaakseen nuo katkerat muistot sieltä pois. Hän tunnusti elämällään rikkoneensa vaimoansa vastaan ja tahtoi sen parantaa ja odotti senvuoksi suurella ikävällä tuon kehnon sodan loppua, jotta taaskin pääsisi perheensä luo ko-

tio ja saisi pyhittää elämänsä sille.

Mutta Liisa oli sittenkin Hemiässä.

Ja Snäkki kaikkinen hyvine päätöksineen ei voinut olla Liisaa kohtaan niinkuin entisinä aikoina oli ollut — jonka hyvin voimmekin käsittää — eikä Liisakaan ollut sama häntä kohtaan. Juopa heidän välillään oli vielä edellisestäkin suurennut. He olivat kuin kaksi rangaistusvankia, jotka ovat vihamiehet keskenään, mutta yhdellä kahleella sidotut, he ovat kaikissa vihamieliset ja eripuraiset, kuitenkin yhdistää heidät — kahle.

Yökaudet kulki Snäkki ulkona pyssy olalla ja vainosi Hemiää, jos tämä olisi hänen vaimoansa lähestynyt. Tosin hän nyt purki vähemmän mieltään sanoiksi, mutta hänen katseensa oli ankarampi, synkempi, tuimempi entistään. Liisa sitävastoin torui ja kiukutteli enemmän kuin koskaan ennen.

Liisan syyllisyyttä avioliiton rikokseen tosin ei oikein täydellisesti voitu todistaa, mutta yleinen mielihäpe oli häntä vastaan ja asianhaarat kaikki raskauttavasti painoivat vaa'assa. Ihmiset kertoivat yhtä ja toista hänen ja Hemiän liian vapaasta käytöksestä keskenään.

Onni kumminkin oli, että tuo pieni todistaja miehen tiedossa äidin rikoksesta jo muutama kuukausi sitten oli nukkunut pois.

Liisa itse ei ollut välittävinnään noista jutuista, vaan sanoi ainoastaan, että niitä puhuttiin kiusalla ja kateudesta. Niinpä oli hän ylpeäkin siitä, että palveluksellaan oli saanut itselleen uusia, kauniita, ostokankaisia vaatteita hankituksi. Niitä ei kumminkaan, sen jokainen käsitti, hänen palkallaan lasten eteen palvellessaan ollut voitu hankkia. Ja olipa isäntä joitakuita kertoja parhaalla hevosellaan vienyt hänet häitä kuokkimaan, siellä oli hän sitte uusissaan käännellyt.

Näitä nyt Snäkille kotiin tultuaan kerrottiin. Kunnan ihmiset, miehet ja naiset, joiden luona hän ennen ammattityössään oli ollut, säälivät häntä ja sanoivat hänelle peittelemättä totuuden. Eikä voinut hänkään puolestaan epäillä heidän sanojansa.

Hänen mielensä hurjistui vielä entistään enemmän siitä ettei voinut saada rikollisia rangaistuiksi, vaikka hänen täytyi olla vakuutettu heidän syyllisyydestään. Tässä vakuutuksessaan vahvisti häntä erinomattain se, ettei vaimo häntä nyt kotio tultuaan enää

ollenkaan sietänyt, vaikka hän hänen vaatimukseltaan oli muuttanut kotiin.

Sepä juuri, että hänen kyläläistensäkin tähden oli täytynyt mukaantua miehensä tahtoon, hänet niin katkeraksi tekikin. Nämät Hemiän emännän vuoksi, mikä hiljaisuudessa kärsei, pitivät Liisan talossa oloa sopimattomana, jota tämä nyt miehen tultua ja perhettänsä luokseen tahtoessa ei voinut millään teko-syyllä puolustaa. Hän yltyi joka päivä yhä katkerammaksi ja närkkäämmäksi miehelleen, itki ja kiukuit-si alituisesti, vaikka tämä, kumminkin aluksi, koetti panna hyviä aikomuksiaan rauhan aikaansaamiseksi toimeen. Sillä huomattava on, että Snäkki ei aikonut erota vaimostaan. Ja kun hän itsekin otti syytä niskoilleen, niin päätti hän kärsiä, mutta se ei ollut kärsivällisyyttä, vaan ainoastaan jäykän mielen vastustushalua. Hän luuli siten lannistavansa Liisan. Mutta siinä ei auttanut hyvä eikä paha, Liisa oli myöskin pannut päähänsä, että hän ei kärsisi Snäkkiä.

Snäkki oli tähän aikaan noin kahdeksankolmatta vuoden vanha ja Liisa saman-ikäinen. Nuorena olivat he menneet naimisiin.

Heitettyämme, ikäänkuin esipuheeksi kerrotta-

vallemme, tämän silmäyksen päähenkilöittemme luonteesiin ja koto-oloihin, tahdon vielä lisätä, että tässä kertomuksessa en tule käyttämään mitään kuvittelea, vaan on sen tapahtumissa todellisuutta kaikki. Kertojan ansioksi jää ainoastaan, mikäli hän on voinut asettaa kerrottavansa oikeaan, luonnolliseen valoon.

II.

Kaasmani. „Spiritus“.

Syksyllä oli sodan liekki vähäksi aikaa sammunut ja sotilaat olivat saaneet palata kotio talvella. Mutta nyt kevättalvella oli sota uudestaan syttymäisillään ja uusi käsky oli jo saapunut sotamiehille taaskin lähteä patikoimaan sotatannerta kohti.

Merikarvian Kirkonkylän ruotusotamies Jaakko Kaasmani tuli silloin Kankaanpäähän aseveikkoansa Snäkkiä tervehtimään.

Oli pääsiäislauvantai-ilta, kun tuo reipas soturi saapui sotatoverinsa huoneeseen.

Pian sai hänkin huomata, että kaikki ei ollut oikein eheätä Snäkin kodissa. Tämä oli hänestä sitä kummallisempaa, kun ei hänellä ennakolta ollut hituistakaan vihiä siitä sekasorrosta, joka siellä puolisoiden kesken vallitsi. Hän oli Snäkin kotielämän kuvitellut itselleen varsin onnelliseksi, koska tämä, minkä hän kyllä oli huomannut, niin suurella kaipauksella oli kotiin kiintynyt. Sentähden oli hän heti lähtökäskyn saatuaan kiiruhtanutkin, matkan pituutta katsomatta, Snäkin, niinkuin hän ajatuksessaan kuvitteli, herttaiseen kotiin, lähdön kaihoa veljellisesti jakamaan. Ja nyt, miten siellä todellisuudessa mahtoikaan olla?

Kaasmanin saapuessa Snäkin asuntoon olivat ai-noastaan vaimo ja lapset kotona.

Liisa puuhasi nyreänä ja itkeneen näköisenä talouden toimissa.

Kaasmani, joka istui ikkunan edessä sivupenkillä, seurasi uteliaasti häntä silmillään.

Hän oli täyteläinen, vähäläntä, näppärä nainen. Hänen liikkeensä tuossa askaroidessaan takan edustalla, ottaessaan jonkun lasten kipun tai muun astian

käteensä ja laskien sen taaskin pois, ikäänkuin ei olisi oikein muistanut tehtävänsä, sillä välin vaanien kurkistaen Kaasmanin ohitse ulos akkunasta tielle päin, osoittivat levotonta mieltä. Vierasta hän tuskin puhuttelikaan.

Tämän nurpean ja levottoman mielen otaksui kuitenkin Kaasmani johtuvan miehen taaskin pian tapahtuvasta sotaan lähdöstä, eikä hän senvuoksi kummeksunut sitä, vaan ajatteli: kyllä maar vaimoraukka suruissaan on, kun ei tiedä saako miestänsä enää koskaan nähdä ja jos saakin, niin ehkäpä vihollisen silpomana, taikka täytyy vuosikausia olla sotavankina. Mutta hänestä tuntui sitäpaitsi siltä kuin olisi hän itse tullut sopimattomaan aikaan, kuin mulli eläinmarkkinoille. Hän kääntyi myöskin katsomaan akkunasta, eikö Snäkkiä jo näkyisi.

— Jos lähden tästä, sanoi hän, häntä vastaan kävelemään ja otti lakin penkiltä vierestään aikoen nousta ylös.

Mutta nytpä alkoi hänen kummastukseksien Liisa kyynelten tippuessa kertomaan Snäkin tylyydestä ja aiheettomasta epäluulosta.

Kaasmani kummastui yhä enemmän ja tuli mie-

lipahoilleen ystävänsä tähden, josta hän oli paljo pitänyt, mutta samalla varsin vakuutetuksi vaimon sanoista, jotta hän lupasi pitää aimo nuhdesaarnan Snäkille.

Liisa tästä nyt tuli ani hyvilleen ja laittoi ruokaa ja juomaa vieraalle. Nostipa laivakylkisen tuopinpultonkin, joka oli paloviinalla täytetty, sänkykaapista pöydälle vieraan eteen, kylmän linnunpaistin ja piirakan väliryppyiksi.

„Syötti miehen syöneheksi,
Juotti miehen juoneheksi,
Apatti ani hyväksi“.

Tuokion kuluttua saapui Snäkkikin kotio ja puristettuaan toverinsa kättä istui väsyneenä rahille tuvan perällä. Mikään keskustelu ei tahtonut päästä alkuun, oli kuin olisi raskas ilma mieliä painanut.

Snäkki, vaikka vakavamielinen, oli sotaretkellä ollut uljas, reipas ja voimakas, mutta nyt oli siksi paljon muuttunut, että oli aivan kuin se, joka horjahdellen astuen raskaan taakan alla on uupumaisillaan ja voimansa ponnistaa viimeiseen hurjaan yritykseen. Synkkä tuli, joka ei hyvää ennustanut, paloi

hänen tummissaan silmissään, jotka vahvojen, suorien kulmakarvojen alta juurikuin etäämmäksi tuijottivat. Hän oli nähtävästi laihtunut ja hänen päivettyneillä kasvoillaan oli ankara ilme.

Mutta siitä muutoksesta, mikä tuossa väkevässä, lujatahtoisessa miehessä muutamina kuukausina oli tapahtunut, ällistyi Kaasmani niin, että hän tuskin muisti mitä vastikään oli vaimolle luvannut.

Kaasmani oli lähemmäksi neljänkymmenen vuoden vanha, vaaleahko, keskikoinen, jykevävartaloinen mies, jonka hyvänsävyisissä kasvoissa veitikkamaisuus piili. Hän oli hupainen velikulta, joka tavallisesti höysteli puhettansa voimasanoilla ja vannoen sanojensa totuutta, vaikka ei hän niitä aina itsekään uskonut. Mutta Snäkin sanojen totuudesta, vaikka ei tämä milloinkaan vannoen sadatellen sanojansa vahvistanutkaan, olisi hän voinut monta valaa vannoa ja uskoakin. Mutta osasi hän tuon rehevyytensä ja iloisuutensa ohessa tarvittaissa kyllä vakavakin olla ja tottakin puhua. Snäkistä piti hän paljon vakavuutensa ja uljasmielisyytensä tähden. Tämä oli hänestä oi-

kea sotamiehen perikuva.*)

— Mistä tulet? kysyi hän hetken vaijettua.

— Pappilasta.

Äänne Snäkillä tuon yhden sanan virkahtaessaan oli semmoinen, joka estää kaikki uteliaat kysymykset.

Sen edellinen kuitenkin käsitti, että hyvää ei ollut odotettavissa.

— Tuletkos vähän kävelemään? sanoi hän taaskin hetken vaitiolon jälkeen. — Tahi ehkäpä olet väsynyt. Mutta jaksanhan minäkin vielä astua, jolla pitempi marssi on ollut.

Snäkki nousi heti ylös rahilta, kaatoi pikariin pöydällä olevasta pullosta, otti itse ja tarjosi vieraallensakin. Otti sitte sotilaslakin pöydänkulmalta ja painoi sen päähänsä, laski pyssyn seinältä olallensa ja kävi hitain askelin ovea kohti. Hänen liikkeensä olivat konemaisat, ihan kuin tahdikkaat, oli kuin ei hän olisi ajatuksillaan seurannut myötä.

*) Tämän illan, yön ja sitä seuraavan päivän tapahtumista on saman sotamies K—n pojanpojan poika Juho K. antanut jotenkin seikkaperäisen kertomuksen, jota tässä kuvaelmassa olen seurannut; siihen ainoastaan asian täydentämiseksi sovittelemalla mitä muutkin henkilöt ovat samasta kohdasta sanoneet.

Hän oli solakka, korkeakasvuinen ja uljas näöltään. Leveät hartiat, vahva rinta ja jäntevä ruumiinrakennus puhuivat suurista ruumiinvoimista. Jokainen, ken hänet näki, käsitti heti, että hän oli mies sanaan pitämään, sen sanoivat kasvojen lujat sävyt ja vankat piirteet, se luja oikeamielinen tahto, joka niissä ilmeni. Mutta samalla oli myöskin selvää jokaiselle — mikä oli yleiseen hänen tuttavapiirissään tunnettuakin — että hän oli uhkarohkea ja että jos tälle tahdolle sattui vastuksia, niin voi sen omistaja oikeutensa tunnossa olla hulluuteen asti hurjapäinen. Muuten herättivät hänen kasvonsa luottamusta. Hän oli mies, jonka sanaan aina uskottiin.

— Otatkos pyssynkin? sanoi Kaasmani, Snäkin käydessä ovea kohti, sieppasi lakin vierestään rahilta ja nousi ylös, kiiruhtaen perässä. — Emmehän nyt kumminkaan pitkälle mene ja onpa jo myöhäkin, ei lintujakaan enää ole liikkeellä, ja onpa lisäksi juhlapäivän aattokin.

Hän mitteli mielessään mitä Liisa oli kertonut.

— Ei sitä ennakolta tiedä milloinka ketun tapaa, vastasi Snäkki.

Hän astui yli kynnyksen puhuessaan. Hänen ää-

nensä oli katkera ja ivallinen.

Liisa heitti puhuvan katseen Kaasmaniin.

Heidän rinnatusten käydessään kaitaa, metsäistä kylätietä, missä tuuheat kuusenoksat vallan kuin huviksi vain tuon tuostakin pyyhkäsivät heidän korkeita lakkejaan ja varistivat hiljoin pyrynnyttä lunta heidän niskoilleen, alkoi Kaasmani nyt tuon luvattun nuhdesaarnansa. Se tuli kuitenkin paljon lyhyemmäksi ja tylsemmäksikin kuin hän oli aikonut.

Snäkki ei vastannut mitään, hän tuskin kuunteliin. Vihelteli vain ja huokasi väliin syvään. Oli selvää, että hän kantoi jotakin synkkää ja hurjaa ajatusta mielessään, mutta mitä? Tuskinpa oli se hänelle itselleenkaan selvillä vielä.

— Sinä et vastaa edes! lopetti puolisuuttuneena Kaasmani. — Sanoisit jotakin, että tietäisin, etten vallan hakometsälle haastele.

— Sinä punnitset asioita, joiden painoa et tunne, joista et mitään tiedä etkä siis käsitäkään, vastasi Snäkki painolla. — Et tiedä, miltä tuntuu jättää vaimo, jota kaiken ohessa mitä on tapahtunut kuitenkin vielä rakastat — ja kun olet vannonutkin rakastavasi — ja viedä myötäsi sotaan, josta et kentiesi enää palaa,

tieto siitä että toinen — — —. Ei, en minä voi sanoa sitä päähän asti. Jätetään se.

Hän ravisti päätään huoaten.

Kaasmani ottikin heti tuon Snäkin antaman oikeisuuden vakavalta kannalta. Että tämä oli vakuutettu asiastaan, sen hän kyllä ymmärsi, sillä eipä hän suinkaan vääryyttä aikonut. Mutta eikö hän voinut pettyä luulossaan? Ja joskaan ei hän olisi erehtynyt tiedoissaan, sillä jotakin siltä näyttävää hänellä kumminkin täytyy olla, ajatteli Kaasmani, niin eikö hän toki erehtyne koko lailla asiassaan tekoon ryhtyessään? Sillä Kaasmani oli vakuutettu siitä, että Snäkki tekisi jotakin. Hän tunsi miehensä.

Kevyellä, hilpeällä luonteellaan koetti hän saada jotain muuta puheluainetta aikaan, ettei liiaksi tuohon arkaan kohtaan koskisi, olletikin kun hän huomasi, että Snäkki ei aikonut sitä jatkaa. Hän alkoi nyt herättämään muistoja heidän syksylliseltä sotaretkeltään, juttelemaan yhdestä ja toisesta pikkuseikkailusta siellä. Erään niistä annamme hänen meillemkin kertoa, koska se, niin vähäpätöinen kuin onkin, kuitenkin on sekin osaltaan pienenä renkaana tapahtumain ketjussa.

— Niin, kyllä siellä oli paljon ulkomailla näkemistä tällaisille moukille kuin minäkin, joka olen Hämeestä kotoisin, jatkoi hän edellistä puheluaan. — Mutta en nyt välitä enää kaikesta komeastakaan mitä näimme, koska ei se näy sinuakaan huvittavan. Mutta muistatkos sitä, veikko, miten sotapojat seisoivat kummastuksissaan kadulla ja katselivat sen ukkoräjän nukkekaappiin, joka soitti renkutteli, häh, silloin syksyllä Ruotsissa, Kustaa Aatolffin-päivänä?

— Hm, muistan kyllä.

— Se huvittaa minua aina se jupakka, kun sen muistan. Nuket kääntelivät itseään kuin hienot mamsellit ainakin, nostelivat silmiään kuin oikeat ihmiset, marakatti otti rahaa, akka kurkisti tynnöristä ja se pieni tulipunanan pahanpoika poukahteli pullossa kuin vietävä, ha ha hah. Se poikia enemmän huvitti, ja killinki killingin perään luiskahti ahnaalle marakattille. Ja kun meidät näkivät, niin hei pojat, jo kaukaa huusivat meitäkin katsomaan paholaista, joka oli pulloon suljettu, ja tulppakin oli rautanaulalla sisäpuolelta kiinnitetty, ettei se pääsisi sieltä ulos. Ja kun me, minä ja sinä ja Tööri, Siiki, Hägi ja Kenno sekä Költi paikalle ehdimme, rupesi ukko uudestaan meille la-

vertelemaan. Ja vaikka en minä kaikkea sitä lörpötystä ymmärtänytkään mitä se mankui, niin ei minuaakaan, niinkuin tiedät, venskassa juuri myydäkään, kun olen vähiä vaille parikymmentä vuotta jo Merikarvialla, tavasta kun on sattunut, Kasalaisten kanssa venskannut, mutta se puhui sitä syvää Ruotsin venskkaa, jota eivät he itsekään, minä luulen, kaikki ymmärrä. Noh, hän kehui tuota — kyllä maar sinäkin sen muistat, mutta kerron ma häntä — että tuo pieni pirutus, taikka miksikä hän sen nimitti — — ?

— Spiritus.

— Niin noh, pirutus tahi piritys, samapa tuo taitaa olla. Että tuo piritys, hän sanoi, oli niitä jeevuleita, jotka ennen riivatuista ulos ajettiin, niinkuin kirjassa luetaan. Ja nuo tuhmurit pahkurapäät uskoivat sen jokuset, vaikka kyllä toiset nauroivatkin. Mutta niin se viksari poukahtikin aina kovalla vauhdilla ylös ja painui taaskin samalla hädällä alas, ettei sitä kerinnyt oikeen näkemäänkään, minkämoinen se oli, muuta kuin että sarvinyskyt sillä oli ja häntäsaparo, ja että se värähti ihan juuri kuin ponnistuksesta. En muista miten se tuli alkuun, mutta penteleen kova väittely meille siinä syntyi. Ja niin se olikin oikeen kuin ilmielä-

vä, että olisi vaikka vannonut, ja kyllä vannottiinkin, vaikka vastaan minä toki vannoin. Me olimme silloin kaikin aika kapteeneja, sen ma muistan. Se oli kunkin nimipäivä; „kool pruur“, se sen päivän tunnussana oli ja kupariseppä minunkin kalloani, joka ei vähistä välitäkään, takoi koko toisen päivän maljojen muistoksi. Muistan kumminkin niinkuin tämän päivällisen ruokani koko jupakan. Niin, siinä sitte väitettiin venskaksi ja reuhottiin. Sinä, joka puhut ruotsia kuin pappi, sanoit ylenkatseella, ettei tuommainen lelu voinut tehdä ihmistä paremmaksi eikä pahemmaksi, vaikkapa se olisikin ihmisen sisällä, mutta toiset epäilivät ja ravistivat päätä, ja ukko pahas piti asiastaan kiinni ja väitti hävytön sinun sanojasi valheeksi. Silloin sinäkin kiivastuit ja sanoit ukkoa vasten naamaa kehnoksi, vanhaksi lurjukseksi — mikä hän varmaan olikin — mutta tästäpä hän suuttumaan ja vörpannaamaan ja melu yltyi. Sitte tahdoit ostaa sen pulloineen päivineen todistaaksesi sanasi, mutta tämäpä ei halunnut sitä antaa. „Hanki itsellesi toinen tuolla“, sanoit ja viskasit rixsin ukon eteen. Eikö hän rohjennut kieltää, kun meitä oli siinä niin monta urosta, taisipa olla pariinkymmeneen, ja kai-

kin olimme siitä yhtä mieltä että hänen piti se myymän — minäkin huusin: tus-ka jee ten, hunsvotti — vai eikö hän voinut vastustaa hopean kiiltoa? Vähän aprikoittuaan irroitti hän tuon pahuksen pullon nukkien joukosta, antoi sinulle ja lähti heti tallustamaan matkaansa kaappineen niin paljon kuin kypälät kantattivat. Mutta sun saksalainen, sinä kun sait sen käteesi, heläytit heti pullon poikki katuun, otit ylös pohjan ja nostit sitte kätesi korkealle, jotta kaikin voisimme nähdä sen juupelin. „Näettekö pojat“, sanoit, „ettei se pääse karkuun, vaikka pullo on rikki. — Lennä nyt, jos voit, eipä tulppo enää ole estämässä. Se ruma on, näetten, hienolla vieterillä hännän alta kiinnitetty pohjaan.“ Ja kaikin me sitä kurkistimme ylöspäin katsomaan. „Mutta“, sanoo Tööri, „jos se pääsisi siitä irti pahus, kas kuinka se värähtelee vieterin nokassa Näkin sitä käännellessä“. „En minä sentään sitä ispinää tahtoisin sisään“, sanoo Siiki. „Paha häntä sisäänsä“, Kenno sanoo. „Voisiko tuo mitään?“ kysyy Häggi, joka edellä väittikin, että ei hän usko. „En minä usko suinkaan“. „En minäkään usko“, Köllikin sanoo joukkoon, „vaikka lempo häntä takasi, en minä kumminkaan koettaakaan tahtoisin, mikä sen var-

maan tietää?“ „Otetaan sitte varma tieto“, sinä sanoit ja kiskasit sen irti vieteristä. „Entä jos kumminkin tullet raivoon“, Häggi huudahtaa. Mutta silloin sinä jo pistit sen suuhusi, heitit pääsi taaksepäin ja nielasit sen äkkiä kuin rusinan, vaikka minäkin huudahdin että: älä sitä ruttoa sentään syö! Sinä vain sanoit: „Minä tahdon näyttää että ei mies pahene tuommoisesta lasten lelusta.“ — Mutta mitä ainesta se mahtoi olla?

— Posliinia luulemma, tai ehkä lasia taikka molempia sekaisin.

— Niin kaiketi. Ja eipä se ole sinulle mitään tehnyt, vaikka sen nielitkin, koska et ole tullut raivoon, hah hah.

— Ei. — Se oli kuitenkin tyhmästi tehty. Mutta minä olin päihtynyt silloin, liiaksi.

— Miksi se tyhmästi oli, kun juuri sillä todistit, että — — ?

— Sen tähden että ihminen on luotu Jumalan kuvaksi, Jumalan kuvaa sielussaan kantamaan — mutta minä kannan ruman hengen kuvaa sisässäni. — Hän huokasi syvään. — Olin jo milt’ei unhottanut tuon tuhman jutun — — mutta ehkäpä sen tarvitsen muistaa. Olisipa sen kyllä voinut saappaankorollakin pol-

kaista rikki katuun ja sillä todistaa, mutta — —.

— Ettäkö se vielä olisi mahassasi!

— Mikä sen varmaan tietää, ja oli tai ei, se on yhtä kaikki, tekoa en kumminkaan saa tekemättömäksi.

— Ettäkö uskot sen jotakin tekevän sinulle, jospa se olisikin vielä — ?

— En, sitä en suinkaan usko. Mutta minä pidän sen syntinä, että olen sen uhalla tehnyt. Ja siitä Jumala kentiesi rankaisee minua vielä, sillä se oli sielunmurhaajan kuva, eikä ihmisen pidä uhitteleman semmoisten kanssa.

— Tuota en nyt käsitä, enkä siitä siis voi väittääkään kanssasi. Mutta en minä sitä minään suurempana asiana ymmärrä pitää, kun kerran tuon tinttantän voimattomaksi tietää, kuin jos pistäisi tupakkapätkän suuhunsa.

Hän puri tupakan päälle ja sylkäsi.

— En tiedä. Mutta kyllä olen juuri kuin vihollisen ansassa — minusta tuntuu väliin kuin olisin kirouksen sisääni niellyt. — En nyt tietysti tuota leluaakaan tarkoita, enkä sitä hetkeäkään erityisesti, mutta — —. Näetkös, minä ajattelen, että en suinkaan olisi sitäkään tekoa tehnyt, jos en jo edeltä olisi juuri kuin

myynyt itseäni hänelle. Se oli ainoastaan kuin ulkoinen merkki eli todistus siihen. Enkä minä osaa sitä sinulle niin selittää kuin se minulle tuntuu. Mutta se on, kuin olisi jotakin särkynyt minussa, mikä ei milloinkaan enää voi tulla eheäksi. Olen kuin olisin ihan toinen mies kuin ennen — mutta en parempi suinkaan. En tunne itseäni omaksi itsekseni enään.

Nyt alkoi hänkin kertomaan samoja seikkoja, joihin vaimo jo ennen oli koskettanut. Että ne miehen puhuessa saivat peräti eri värityksen, sen voipi käsittää. Se oli katkeraa, haavoitetun aviomiehen mielenhaikeuden purkausta. Ääni enemmän kuin sanat ilmaisi hänen tunteitaan, sitä sisällistä häiriötä tai sekasortoa, jossa ne olivat. Hän puhui kaikki murheensa, tunteensa, toiveensa, aikomuksensa ja pettymyksensä. Harvoin ilmaisi hän mielensä salaisuuksia, mutta kun se tapahtui, silloin puhui hän kaikki suoraan. Vihdoin kertoi hän myös äskeisestä pappilassa käynnistään.

Paitsi että hän pian tapahtuvaa matkaa varten oli pappilasta ottanut papintodistuksensa, oli hän myöskin tahtonut puhua papille tuosta tärkeästä asiastaan, joka koko hänen mielensä täytti, ja toivonut

häneltä saavansa neuvoa, puolustusta ja lohdutusta; sillä eipä hän suinkaan aikonut rauhallisesti katsella elämänsä onnen katoamista. Mutta kun silloin oli lauantai-iltapuoli ja papilla oli virkatoimituksia, ei kerinnyt hän asiaa kuuntelemaan muuta kuin vähän pintapuolisesti. Ja Snäkillä oli ollutkin omituinen vaatimus. Hän oli, nähkääs, pyytännyt että pastori kieltäisi Hemiän käymästä Herran ehtoollisella, johon hän tiesi hänet merkityksi, ennenkuin tämä olisi erityisesti ripittäinyt. Asian lupasi hän kyllä itse vastata tultuaan takaisin sodasta, sillä hän aikoi, jos vielä palaisi, antaa sen silloin oikeuden ratkaistavaksi. Mutta hän tahtoi nyt kumminkin, koska ei enää ehtinyt mitään oikeudenkäyntiä saada toimeen, täten panna asian alkuun. Mutta pappi väitti, ettei hän löyhien juurujen nojalla voinut, kun asia ei ollut todistettu, ketään, jolla siihen halua oli, estää Herran ehtoollisella käymästä. Sitten neuvoi hän Snäkkiä uskomaan parempaa vaimostaan, joka yksin, hänen poissa ollessaan, oli lapsiaan elättänyt, nuhteli häntä juomisesta, toivotti onnea matkalle ja sanoi lyhyen hyvästin. Snäkki oli kuin olisi hän kylmän suihkun yllensä saanut. Mutta — se ei jäädyttänyt häntä, päin vastoin oli se

öljyä tuleen.

Mitä nyt piti tehdä, kun taaskin oli tullut tuo ikävä käsky jättää isänmaa ja lähteä sotatanterelle, eikä enää mitään ehtinyt toimia, kun lähdön tuli niin odottamatta tapahtua heti pyhään jälkeen.

Häntä harmitti nyt sekin, että oli pappiin turvautunutkaan, koska tämä vain hänen huomatakseen puolsi Hemiää. Sillä tiesipä hän sen, että papit kylä vähemmänkin painavista syistä pannaan panivat. Ja nimismies, sen tiesi hän myöskin, oli Hemiän hyvä tuttava ja vellassakin tälle ja sitäpaitsi oli hän tunnettu kevytmieliseksi luonteeltaan. Ei siis hänenkään puoleensa voinut kääntyä neuvoja saamaan. Ja minne menisi muualle? Kaikki tämä kiehui ja kuohui nyt hänen tulisessa veressään.

— Niin tuota, sanoi Kaasmani miettivästi — mitä sen nyt voit tehdä muuta kuin kärsiä, siksi kuin kunnialla voit tehdä rynnäkön?

— Kärsiä! Tiedätkös, ken minua nyt tuli vastaan, melkein koto-aitaukseni veräjällä, kun tulin pappilasta?

— Ken?

— Hemiä.

— Hemiä!

— Niin. Hän oli kai saanut vihiä siitä että minä olin lähtenyt pappilaan. Minä sanoin sinne meneväni, eikä viestin kuljettajista puutetta liene. Mutta tiellä, kun hän oli nähnyt sinun ikkunan edessä istumassa, oli hän kaiketi kääntänyt ympäri.

— Ilmanko, — — — sanoi Kaasmani itsekseen. Hän muisti, miten eukko oli kurkistanut ulos.

— Oliko hän liian myöhään saanut viestin lähdöstäni vai oliko piiloutunut metsään ja vartonut sinua täältä lähteväksi, koska myöhästyi? Ja luultavasti ei hän odottanut minua niin pian takaisin, niinkuin en itsekään luullut niin heti tulevani, mutta minä pääsin kohta puheille ja — — minä tulinkin kuin paholaisen takaa-ajamana. Ja mitäpä hänen minua tiellä tarvitsi karttaa? Saapi hän kävellä tiellä niinkuin minäkin.

— Mutta, minua epäilyttää miten se olisi rohjentunut tänne — ? Ja mitä hän nyt juuri, kun niin pian lähdetkin?

— Pian lähden — —. Asialla ei ehkä ole samaa vihätystä sittenkuin olen poissa, sillä sanotaanhan, että „varastettu vesi on makia“ ja kaiketi antaa hauskuutta sekin että tietää voineensa minun valppautta-

ni kiertää. Ja epäilyttää miten rohkenisi, sanot. Miten varas rohkenee hiipiä huoneriviin, missä ihmiset sisällä makaavat, ehkäpä jokunen heistä heräisi tai valvoisikin? Ei ole siitä pitempi aika kuin mennyt sunnuntaina, kun kirkosta tullessani näin hänen jälkensä täältä tulevan.

— Kah vain, ja sinä ne tunsit —!

— Tunsin varmasti, sillä pyrytti jumalanpalveluksen aikana, eikä kotoveräjältä tupaan saakka käynyt kuin yhdet ainoat jäljet, mutta ne eivät käyneet sinne, vaan sieltä pois. Ne olivat miehen jäljet, joka oli astunut liian paljon ulospäin, leveät, lyhyet, taajaan astutut jäljet. Ja käsität, että minä suutarina ja tarkkasilmäisenä muutenkin tutun miehen jäljet tunnen. Etkös luule minun niitä ennen jo tarkastaneen? Eikä hän ollut kirkossa penkissään. Ja kun lumen tulo oli äkkiä loppunut, niin kertoivat jäljet minulle kaikki. Kun tulin veräjälle, näin Liisan väipähykseltä portaalla luuta kädessä, mutta hän oli myöhästynyt, sillä minä lähdinkin vähän varemmin kirkosta — muuten on tapani aina olla päähän asti —, siitä puikahti hän porstuakamariin.

— Mutta kun ei se kettu silloin sinua vastaan tul-

lut.

— Ei hän sitte kettu olisikaan. Minulla on, niinkuin tiedät, tapana vihellellä käydessäni, jos en juuri ole erittäin pahoin harmitettu, kuten äsken olin. Ja minä viheltelin astuessani silloinkin täällä kodin läheisyydessä. Ja kun tiellä kävi useoitakin jälkiä, en niitä tarkastanut; olipa hän kylläkin voinut luikahtaa metsään vihellyksen kuullessaan. Kotiveräjällä vasta sen havainnon jäljistä teinkin.

— Mutta mitä sanoi sitte vaim — — eukko?

— Ei mitään — en viitsinyt kysyä. Olen sitte vain vartioinut kotoani joka yö.

— Mutta eihän nyt nainen yöllä mihinkään lähde, tiedämmä, tai toinenkaan rohkene lähetä, kun itse olet kotona!

— Niinkö luulet? — Hän vihelsi kirkkaan sävelen. — Viime keskiviikkoa vastaan, kun satoi jäähiletä enkä ilennyt olla ulkona, vaan oikasin vaatteissani rahille maata, nousi hän vuoteeltaan yöllä, pukeutui hiljaa täyteen pukeeseen juuri kuin etäämmäksi lähteäkseen, otti kengät käteensä ja hiipi ovea kohti. — Tietysti heilläkin on olevinaan jotakin puhumista keskenään ja Liisa, arvaan ma tuon, tahtoisii varoit-

taakin häntä nyt minulta, mutta se ei ole minun mieleeni, minä en kärsi sitä salakuiskutusta selkäni takana. Puhukoot minun kuulleni, olen antanut luvan siihen enkä aio puhua joukkoon, taikka jättäkööt tykkäänään puhumatta siksi kuin — hm.

— Mutta menikö hän?

— Ei, vait nyt, niin kuulet. Minä, joka makasin hereillä, vaikka olin hirttä vetävinäni, nousin myöskin ylös rahilta ja sanoin: mihinkä menet, minä tulen kanssasi, ettei sinun yöllä tämmöisellä ilmalla tarvitse yksin kulkea?

— Per — — noh, hankein sanoa pahasti. Mitä sanoisitte?

— Arvaatpa tuon. Mikä niitä viitsi matkia.

— Mutta kumma kun et pusertanut sitä kuoliaaksi, Hemiää, nyt kun se tuli vastaasi.

— Ei, „asia ei ole todistettu“, olihan se papinkin sana, vastasi hän katkerasti. — Tosi on, että tunsin sisällisen kuohauksen, mutta minä olin selvä mies. Menin sivutse vain katsomatta enkä viitsinyt vastata hänen tervehdyksesäkään.

— Mutta eikö hänen tiensä muualle sopinut, tämän kautta?

— Sopi, metsään. Mutta hän oli pyhäpäiväisissään, oli varmaan jo ollut kylpemässäkin, ja mitä hän metsässä näin juhlapäivän aattoiltana? Mutta siinäpä siis taaskin asia kahden vaiheella. — Hän vihelsi taaskin sävelen. — Jumalan kiitos kuitenkin, lisäsi hän edellisiin sanoihinsa, ettei hän täällä ollut tullessani, silloin, en tiedä taata, mitä olisi tapahtunut. — — Mutta kyllä ne varansa pitävät. Ja minä — hm, ehkäpä viina tappaa minut.

Hänen äänensä kuului kolkolta.

— Olisi minun Vappuni semmoinen, niin Jumal’avita — — — Mutta se onkin ihminen se.

— Ja nyt kun lähden sotaan, niin muuttaa hän taaskin Hemiään, vaikka ei nyt aluksi kumminkaan ruoanpuutekaakaan pakota. Ei lupaakaan olla poissa eikä muuallekaan mennä.

— Hyi sitä! Vai kehtaa sanoakin, että menee.

— Hän sanoo sillä juuri näyttävänsä, että hän on syytön, sanoo että uskottaisiin entiset puheet, jos ei hän vieläkin menisi. — — Mutta esteen siihen tahtoisin kalliistikin ostaa.

*

Illalla myöhempään, kun äiti ja lapset sekä vieras,

joka oli matkasta väsynyt, laskivat levolle, otti Snäkki taaskin pyssynsä ja lähti ulos yölliselle vahtikullulleen. Hän oli kuin mustasukkainen intiaani, joka myrkytetyillä nuolilla varustettuine jousineen ja tomahavki vyöllään vigvamiansa vartioitsee.

— Tuota hän nyt tekee yökaudet, sanoi Liisa kohdistuen sanansa Kaasmaniin — on tehnyt jo viikonpäivät. Se on nyt uusi päähänpisto häneltä, ei suinkaan se muuta ole kuin että saa minua kiusata. En minä usko, että se on oikeen järjellensä enään eikä se ole koskaankaan ollut oikeen viisas. — — Eikö hän puhunut teille mitään, kun olitte kävelemässä? Vaikka ei suinkaan se jörö kelleen puhu mitä se ajattelee.

Kaasmani ei vastannut. Hän makasikin jo rahilla ja Liisa voi siis otaksua, että hän oli nukahtanut jo. Hän olikin matkasta väsynyt ja nukkui pian.

Oli jo kulunut yli puoliyön, kun kuului paukaus.

— Jesus auta, nyt se tappoi sen! kiljasi Liisa ja hyppähti ylös vuoteeltaan.

Hän oli sikeästi nukkunut ja värisi sentähden pelästyksestä. Hän aikoi juosta ulos.

— Älä mene! huusi Kaasmani, joka myöskin pysyn pamauksesta oli herännyt. — Kyllä se oli vain

löyhää hälytystä. Eihän niin perhanan hullua miestä tiedämmä ole, että siellä nyt rohkenee hiipiä, kun tuon vartioimisen tietää. Eikä sieltä kuulu hivahdustakaan, mikä sitä pimeänhämärässä niin pilkkuun osaisi, ettei huutoakaan kuuluisi? Mutta ei se poika pensaaseenkaan ammu, kun hän mieheen tähtää. Ei siellä ole ketään, kyllä se olisi huutanut.

— Voi voi, kyllä se vain jonkun tappoi, uikutti Liisa istuen sängynlaidalla itkien. — Ei se ole ennen koskaan yöllä ampunut, ja kyllä sillä on tarkka silmä. Osaa se lintuukin lennossa. Eikä siellä nyt niin pimeä ole, tiedätte tekin sen, mutta tahdotte vain lohduttaa minua. Mutta minä tiedän, että se tekee jotakin, nyt kun pitää lähteä taaskin. — Ja kuka sen vartioimisen kylässä vielä tietää, että sitä ymmärtäisi karttaakaan? En minä ole ketään nähnyt koko viikolla, jolle sitä olisin voinut sanoakaan, ei semmoisia sovi kaikille puhua, ne uskovat kohta niin tuhmasti ja nostavat juoruja. Kun en kumminkaan lähtenyt liikkeelle, niinkuin aioin, sillä aikaa kuin hän kävi pappilassa. — Ei tässä enää tiedä mitä tekee.

Kaasmani ei vastannut, hän oli kuullut pehmeässä lumessa askeleiden lähenevän sivuikkunaa kohti,

jonka lähellä hän makasi rahilla ja näki nyt Snäkin seisovan ikkunapielessä kurkistamassa sisään.

Hetkisen kuluttua tuli hän sisään, kokosi vähän vaatteita oviseinällä olevalta naulalta, teki siitä päänalusen perällä olevalle rahille ja oikasihe sille maata.

Liisa istui vielä ja nyyhkytti.

— Mitä sinä reipastelet ja leikit sotaa? sanoi Kaasmani.

Liisa rupesi nyt kovemmin itkemään, nousi ylös, heitti vaipan ympärilleen ja aikoi lähteä ulos.

— Pysy tuvassa! käski Snäkki.

— Sinä julma mies olet tehnyt murhan, huusi Liisa itkevällä äänellä. — Sinä olet tehnyt murhan! Voi minua onnetonta, kun olen murhaajaan vihitty.

Hän itki isoon ääneen.

Snäkki ei vastannut.

Kaasmanista tuntui kuin ei eukko itse olisi oikeen uskonut omaa pelkoaan, vaikka hän koetti kiihoittaa sitä, vaan että hän tahtoi uskottaa heitä, ehkäpä erityisesti juuri häntä, vierasta, että hän uskoisi murhan tapahtuneeksi.

— Kaasmani, menkää nyt te edes ulos katsomaan, alkoi nyykien taaskin Liisa. — Jumalan tähden, oi

menkää nyt, kun ei tuo kumminkaan salli minun mennä, jos siellä makaa ihminen veressään ja juoksee kuiviin. Hyi, en minä rohkene ajatellakaan, minua kammottaa oikein, jos se on ruumiina jo. — Ja kuka siellä onkaan?

— Taikka maar —, vastasi Kaasmani vähän harmistuneena. — Mitä sinä ammuut? sano pois.

— Hm, veräjäntolppaan.

— Arvasin ma tuon.

— Onko tuo nyt sitte järjellänsä? huusi Liisa vielä itkien. — Kehtaat pelottaa ihmiset hengeltä, keskellä yötä. Ja mitä tuommonenkin hulluus on? Ensin ihmisiä uhkaat ja sitte ammut veräjiä. Kyllä nyt uni meni, kyllä jo, kun ampuu kuin sodassa olisi, meidän pöllöpää. Ja olin minä silloin hullu, kun tuommoisen ristin otin itselleni!

— Vaiti, että saan nukkua.

— Enkä ole vaiti, en tarvitse olla, mahdoit panna maata silloin kun muutkin ihmiset, minä torun kiusallakin koko yön.

Hän ei ollutkaan vaiti, ennenkuin kuuli miesten raskaasta hengityksestä, että he nukkuivat.

Snäkki oli tuntenut väsymystä ja pelotukseksi, eh-

käpä muunkin viettymyksen vaikutuksesta, lauaisut pyssynsä. Sitten oli hän kuullut Liisan huudon ja mennyt ikkunalle katselemaan ja kuuntelemaan.

III.

Tora. Korvapuusti kirkossa.

Aamulla noustuaan alkoi Liisa taaskin heti toruen puhumaan tuosta yöllisestä vahtikulusta. Hän itki ja torui. Hänen sanansa osoittivat, että hän tahtoi, että Kaasmaninkin piti käsittämän se hulluus hänen miehessään, josta hän illalla tälle oli puhunut. Niinikään tahtoi hän pakottaa Snäkkiä sanomaan jotakin itselleen sitovaa.

— Suu kiinni ja laita ruokaa, sanoi Snäkki kiivaasti. — Minun on nälkä, kun en ole syönyt sittenkuin eilen puolista. Paista linnut etehisen seinältä.

— En minä huoli mistään enää, en minä voi! Minun täytyy kuolla murheesta sinun hulluutesi tähden. Oi minua, kun olen hulluun vihitty. — Ja vielä

sinä teetkin murhan, ennen lähtöäsi, koska olet uhanutkin. Omista vain että olet uhannut.

— Laita lapsille ruokaa, etkös kuule, että ne kituvat? Anna jotakin käteen äläkä siinä turhia jaarittele.

— Turhia! Onko se turhia, kun ihmisiä uhkaa tappaa? Ja sinäkö, katala, kakarat olet elättänyt koko pitkän ajan? huusi Liisa. — Kun kehtaatkin kärkeä, häpeäisit vähän. Vasta nyt nämä kuukaudet on tuskalla elatusta hankkinut ja jo kärkee kuin isäntä ainakin.

Viime sanat sanoi hän Kaasmaniin kääntyen.

Tämmöistä kesti lähelle puolipäivän. Vaimo ei laittanut ruokaa itselleen eikä muille, mies oli synkkä ja lapset äreitä. Vieras vaan katseli ja tarkasteli oloja. Taisipa hänenkin mieleensä tulla Väinämöisen sanat:

„Kylkehen kyläiset ruat,
Hyvissäkin vierahissa.“

Mutta hänellä oli sitäpaitsi aivan kuin vaisto siitä että vaimo olisi suonut miehensä tekevän tahi koettavan tehdä jonkun kamalan teon.

Kirkkoonmenoa ei tullut kellekään tuvassa olijoista, vaikka pääsiäispäivä oli ja ilmakin oli ulkona suopea, sillä mielet olivat ylen ärtyneitä rauhoittuakseen

kirkkoonmenoa varten. Snäkki ei puhunut monta sanaa, mutta kaatoi sitävastoin tuopinpullosta, jonka oli säästänyt juhlararoiksi, ahkerasti lasiin itselleen ja kaatoi samoin Kaasmanillekin. Toisen pullon, jossa vielä eiliseltä oli ollut puolet jälillä, olivat he jo tyhjentäneet.

— Kyllä nyt taaskin juo itsensä täyteen, se vain on juhlanviettoa, se! Ja tuommoisen sian kanssa minun täytyisi yhdessä elää? Oikeen ilettaa, enpä ikänä kehtaisikaan. Julkenit raastaa minut lasten kanssa hyvästä talosta tähän tyhjyyteen, katselemaan kuinka sinä juot ja mellastat. Ja yllytit vielä muitakin niskaan, syyttömästi sättimään. Ja syytät sitte minua, että minun tähteni juot, olenko minä tänne tukkinut, että minun tähteni ihmisiä vainoot?

Snäkki otti taaskin ryyppyn ja tarjosi Kaasmanillekin. Mutta Liisa jatkoi:

— Kyllä oli Hemiässä yllin kyllin kaikkia, ei suinkaan puuttunut, ei tarvinnut ajatella: mistä keitän? Olisit antanut minun palvella hyvää isäntää, se on hyvä mies pöhnässäkin, aina hauskanen. Näitköks kuinka lihava ja korea olin, kun tulit takaisin, mutta kun vihaat ja vainoot kelpo miestä. Ja jos syytäkin olisi. Ja

mikä mun olisi neuvokseni tullut, jos en siellä olisi ollut? Taikka mikä vastakin tulisi? Sinne mun vastakin turvani on.

— Vaiti! ärjäsi Snäkki, joka jo oli melkoisesti päihtynyt ja löi nyrkkiä pöytään, jonka ääressä hän istui perärahilla.

— Älä mainitse sitä miestä ja hänen taloansa, taikka — — —.

— Taikka mitä? Mainitsenpa uhallakin! En suinkaan minä itse tähteni pelkää, huusi Liisa ja polkasi jalkaa lattiaan, että tömähti. — Eroita minut itsestäsi, tahi tapa heti, se on yhdentekevää, mutta tätä kiusaamista ja soimaamista en enää kärsi tätä loppuakaan aikaa. Lähtisit edes jo tänäpäpä! Ja ota matkallesi evääksi tieto, että emme ikinä enään yhdessä asu, ja parempi on, jos et ikinä palaakaan takaisin, että kyyneleni kerrankin kuivuisivat. Enkä ole vaiti, ennenkuin tunnustat, että olet syyttömästi herjannut Hemiää ja minua. Mutta tuleepa, Jumalan kiitos, eron hetki taaskin, ja vapaus minullekin raukalle ja tiedän minä itse kyllä, kuinka silloin teen. Käyt pappiloissa kantelemassa ja parjaamassa parempiasi; mutta näyttipä nokkasi venyneeltä eilen illalla. — Hän

nauroi lyhyesti ja lisäsi: — Eipä siellä taidettu suuria-kaan toimeen saada, vaikka sinne niin reippaasti ja uhaten „toimia“ lähdettiin, näin minä sen heti nolosta naamasta kun palattiin.

Hänen läpikuultavien silmiensä melkein ylen vaalea sini sai viheriän vivahduksen ja äänensä värähteli vihasta.

Snäkki, joka vaimonsa puhuessa oli noussut ylös rahilta, seisoj suorana, mutta vapisevana kiukusta ja kuunteli loppuun asti. Hänen säkenöivät silmänsä, paisuvat suonet otsalla, yhteenpurtujen hammasten ylitse tiiviisti suljetut huulet ja nyrkissä olevat kädet sekä koko miehen uhkaava asento puhuivat äärimmäiseen saakka jännitetystä mielentilasta. Hän naurahti nyt lyhyen, kamalan naurun, otti pöydältä pulлон, jossa vielä oli noin puolen litran verran palovii-naa jälillä ja joi sen yhdessä pitkässä kulauksessa tyhjäksi. Sieppasi sitten lakkinsa katossa olevan leipä-vartaan päästä, painoi sen päähänsä ja astui kiiruusti kohti ovea.

— Mihinkä menet? huusi Kaasmani hänen jälkeensä.

— Kirkkoon!

Hän paiskasi oven kiinni, että ikkunat helisivät ja lähti oikein rynnäkköaskelin menemään.

Kaasmani, joka varoi pahinta, sieppasi myöskin lakkinsa toisen vartaan päästä ja seurasi jälissä min-kä ennätti.

— Näkki hoi! Hoi veikko, älä jätä! Saakeli, oletkos kuuro? huuteli hän mennessään.

Snäkki ei vastannut, kentiesi hän ei kuullut, tai ei huomannut, tai ehkäpä ei tahtonutkaan kuulla.

Hikeä pyyhkien astuskeli Kaasmani kirkon luo. Hän oli äkkiä selinnyt, eikä hän ollut niin paljoa nauttinutkaan kuin Snäkki. — Kun hän ehti etehiseen, näki hän Snäkin tunkeutuvan eteenpäin väkijoukossa ja aikoi seurata perässä, mutta väentungos etehisessä ja kirkonkäytävällä esti häntä seuraamasta.

Hehkuvana viinasta ja hätäisestä käymisestä sekä vapisevana vihasta seiso i Snäkki jo etäällä kuorissa.

Ja juuri samassa kävi eräs pulskea mies alttarikehää kohti, aikoen astua Snäkin ohitse. Tämä oli He-miä.

Kiinnittäen häneen uhkaavan katseen otti Snäkki häntä takinhihasta ja sanoi puolikovaa:

— Ripitä itsesi ensiksi, ennenkuin käyt Herran eh-

toolliselle.

Sanat tunkeusivat ikäänkuin pakosta hänen kurkustaan ja ääni värähti soinnuttomasti sisällisestä ahdistuksesta.

— Mene tiehesi, mies, olet juovuksissa, sanoi sävyisästi hymyillen, myöskin puolikovaa, Hemiä.

Samalla otti hän Snäkkiä lujasti käteen koettaen irroittaa hihaansa siitä.

Mutta Snäkin sisu, joka jo ennakolta aste asteelta kuumenneena kiehui, nyt kun hän tunsu Hemiän kouran sormiansa puristavan, kuohahti äkkiä yli laitojen ja hän riuhtasi niin väkevästi irti kätensä, johon tuo kosketus oli sattunut kuin sähkösäiläys, että hän samalla lyödä läimähytti käden takapuolella Hemiää korvalle, jotta tämän pää keinahti. Samalla uudisti hän yhä äänekkäämmin edellisen vaatimuksensa ja tarttui tätä kaulukseen.

— Tie auki! kuului käskevä ääni kirkon etehisestä.

Kaasmani, joka sinne oli nähnyt tuon hurjan korvapuustin, riensi nyt nuo sanat sanottuaan eteenpäin, vaikka hän hyvin tiesi että se oli myöhäistä.

Kansa jakaantui heti ja antoi tanakalle sotilaalle tietä. Hän astui kiiruusti kuoriin ja lasi vankan kä-

tensä raskaasti Snäkin olalle, joka seisoj ja piti Hemiää kauluksesta.

— Pois kirkosta, sanoi Kaasmani, otti käsivarteen Snäkkiä, jonka käsi heti heltisi Hemiästä, ja vei hänet ulos kirkosta.

Yksi ainoa synkkä syvä, väsynyt katse Snäkin silmistä oli hänen vastauksensa, mutta se puhuikin enemmän kuin pitkät puolustukset. Kaasmani ei ikäänään voinut unhoittaa sitä. Se sanoi paremmin kuin sanat: hyvästi nyt, nyt on loppu miehen.

Sitten painoi hän päänsä alas ja antoi taluttaa itsensä pois.

Siihen hälinään, joka tuon kamalan teon tähden syntyi kirkossa, ei tarvitse monta sanaa tuhlata — — noh, mitäpä tuosta?

Tästä nyt kerrotusta tapahtumasta on eräs senaikuinen säesepittäjä, Benjami Smeedsteen nimeltään, lastenopettaja Siikaisissa tämän vuosisadan alussa, porilainen synnyltään, tehnyt runon, josta lapsuudesani kuulin jonkun säkeen yhteydessä tarujen kanssa Snäkistä. Nämät säkeet juuri, jotka myöhemmin ovat mieleeni muistuneet, omituisen sisällyksensä vuoksi herättivätkin huomioni sekä saattoivat minut utele-

maan tietoja Snäkistä. Saakoot nyt nämä säkeetkin tässä sijansa, ikäänkuin todistuksena asiasta ja samalla pienenä näytteenä sen ajan runottaren lennosta.

Kankaanpää se oli kappeli,
Jossa Snäkki kirkoss' tappeli,
Hemiän kanssa,
Arvollansa,
Hohoo, jaa—jaa!

Pappi alttarilda katteli
Kuing' Snäkki Hemjät' korvall nakkeli.
Ja sen näki,
Koko kirkkoväki.
Hohoo, jaa—jaa!

Saman tapahtuman johdosta on vielä Merikarvialla sananlasku: „tie auki“, sanoi Kaasmani kirkon porstuassa.

*

Niin suuri kirkonpahennus ei voinut jäädä rankaisematta.

Tuon korvalle lyömisen tekona jätämme sikseen,

sen hän tietysti oli velvollinen sovittamaan lain mukaan, sehän nyt oli ainoastaan vähäpätöinen asia. Mutta että se tapahtui kirkossa, alttarin ääressä! — Pappi lukee pyhiä asetussanoja. Vapahtajansa kalliin sovintokuoleman muistossa lähestyvät isoovaiset ihmisielut armopöytää, seurakunnan hartaasti veisatessa. Ja silloin astuu esiin korkean rauhan- ja rakkaudenaterian häiritsijä, vihan ja koston kantaja ja — lyöpi! Voipiko suurempaa kirkonpahennusta kuvitella?

Oliko hän siis itse jumalanpilkkaja? Eipä suinkaan, sen olemme jo huomanneet ja tulemme vast'edeskin näkemään. Mutta hänen käsitteensä siitä, mikä oli soveliasta ihmiselle, joka tahtoi kristityn nimeä kantaa, olivat sillä hetkellä — jos niitä silloin ensinkään oli olemassakaan — peräti väärät tai sekavat.

Voimme kuvitella kumminkin tuon intohimon ja viinan sokaiseman miehen mielentilaa kysymyksessä olevalla hetkellä hänen omalta katsantokannaltaan. Yksi ainoa ajatus täyttää niin valtavasti hänen mielensä, että hän ei ota varteen mitään ympärillään, vaan näkee ainoastaan tämän vihatun kilpailijansa paatuneine tuntoineen, joka häntä on sydämenjuu-

riin haavoittanut, tuon pohatan, joka häneltä on ottanut hänen „ainoan karitsansa“ ja nyt petollisella sydämmellä lähestyy Herran alttaria. Papille on hän ollut puhumassa, on sanonut, että hänen „riitaveljensä pitää tuleman sopimaan hänen kanssaan, ennenkuin lahjansa alttarille uhraapi.“ Mutta pappi ei ole löytänyt kirkonkirjasta mitään estettä miestä vastaan. Senpä tähden astuu hän nyt itse tuolle pyhitetylle paikalle ja vaatii tätä ripittäimään. Hän siis tosin ei ole tiedoton siitä että hän on kirkossa, alttarin ääressä, ja samaten hän näkee ja kuuleekin kaikki, mutta ainoastaan kuin unessakävijä, kuin se, joka on ulkopuolella tätä kaikkea, erillään siitä, ikäänkuin se ei siihen mitään koskisi. Hän on kuin hypnotiseerattu tekonsa tekemään. Kaikki mitä hän näkee ympärillensä on kuin todellisuuden ulkopuolella olevaa, todellisuutta on hänelle ainoastaan hänen ja Hemiän välisuhde. Hän on siis samoin kuin sodassa käsikähmässä verivihollistaan vastaan taisteleva, jolta kuulien surina korvien ympärillä, tavoittelevat miekanlyönnit ja kaatuvien huudot jäävät huomioon ottamatta tuon erään ainoan tähden.

Voitko katsoa minua silmään ja astua Herran pöy-

tään? Tämä kysymys on hänen esiintymisensä tarkoitus. Hän tahtoo vedota hänen omaantuntoonsa.

Se seikka, että hän nyt katselee asioita päihtymyksen horroshunnun läpitse, sepä juuri, luonteen jäykkyyden kanssa yhteydessä hänen käsityksensä siitä, mikä kristitylle käytöksessään on soveliasta, harhaan viepikin. — Ja tämän käytöksen me hänessä ankaresti tuomitsemme. — Mutta siitä, mikä on totuutta, rehellisyyttä ja oikeudentuntoa, ei hän ole harhassa; päinvastoin ovat nämä tunteet nyt yksinomaan puhumassa, vaatien haavoitetulle aviomiehelle oikeutta. — Tämä kaikki hänen omaa, yksipuolista katsantokantaansa seuraten sanottuna. Sillä me emme suinkaan ota puolustaaksemme, emme edes miedontaaksemme hänen tekoansa — miten sitä voisimme tehdä! — vaan ainoastaan katsomme sitä hänenkin silmillään. Tosin tuonlaiset kirkonpahennusjutut entiseen aikaan eivät olleet niinkään harvinaisia, mutta ne eivät senvuoksi rikosta vähennä.

Mutta väitettäne: eipä ole Hemiän syyllisyys edes oikein todistettukaan. Niinpä niinkin. Jos se olisikin jo täysin todistettu, eipä hänen sitten olisi tarvinnut tuota rippiä pakottaakaan, sillä olisihan asia todistuksi-

neen muutenkin selvä ja hoitaisi itse itseään. Mutta asiain näinkin ollen tietää hän kuitenkin sen todeksi. Vaimonsa katkeruus, heidän irstainen käytöksensä ja kaikki muutkin jo osaksi kerrotut asianhaarat yhteydessä hänen oman tunnustuksensa kanssa sen toteuttavat. Mutta se ei olekaan sama kuin todistus, sentähden sanookin hän: „ripitä itsesi (tunnusta syntisi) ennenkuin käyt Herran ehtoolliselle.“

Niin, vaikka hän olisi sanat sanonutkin, mutta tuo väkivaltainen käytös — — —. Niinpä oikeen, siinäpä juuri vika olikin suurin. Mutta jos hän olisi, niin sanoaksemme, ollut omissa valloissaan, asian harkitsemiseen kykenevässä tilassa, eipä hän silloin olisi ollekaan sinne mennytkään. Hän ei ole omissa valloissaan, vaan hän on riitaisten tunteitten ajamana ja — päihtynyt. Lemmenkateuden daimooni on tullut hirmuvaltiaana ja tuonut tullessaan kauheat palvelijansa, vihan ja koston, tehnyt kunnon miehestä juomarin, kurjan, onnettoman. Ja kuitenkin kaikin, vieläpä itsensä halveksimisestaan huolimatta, tietää tuo mies raukka, että hänellä itse pääasiassa on oikeen. Hänellä on oikeen kanteessaan tuota vihamiestänsä vastaan, hän tietää sen — mutta lemmen

lämmittävä kotilieden roihu, joka kerran on lemmentekateuden hirvittäväksi vaaratuleksi kasvanut, ei ole enää hänen hallittavanaan, vaan polttaa hänet itsekin tuhaksi. —

IV.

Rangaistus. Uusi rikos ja rangaistus.

Mutta entäs Hemiä? Niin, hän riensi heti kirkosta tultua nimismiehen luokse. Ja eipä tuota taitanut monikaan kummeksua, olihan se — ihmisellistä. Snäkki vangittiin heti. Asia otettiin välikäräjissä esiin, sillä sotaan komennetun sotamiehen aika ei sietänyt vitkastelemista, ja päättyi kohta, sillä se oli niin selvä, ei hän ollut todistajista puutetta, eikä Snäkki koettanutkaan muskistella. Tuosta lyömisestä kumminkin todistettiin sekä myötä että vastaan, kuten useinkin; sanoivat näetten jokuset käden muuten sattuneen korvaan. Itse sanoi hän ei varmaan tietävänsä oliko lyönyt, mutta piti senkin mahdollisena ja lisäsi jäykäs-

ti: „Jos en lyönytkään, olen kumminkin aikonut joskus sen tehdä.“ Ja omisti aikoneensa ampuakin hänet, jos tulisi hänen pihansa piiriin. Eikä hän siis teossaan muuta katunutkaan kuin ainoastaan sitä, että se kirkossa oli tapahtunut, minkä hän tunnusti suureksi synniksi. Neljäkymmentä paria raippavitsoja ja kuusi kuukautta pakkotyötä Viaporissa, oli rangaistus.

Kuinka paljon olikaan hänen haavoitettu mieltä jo ennestäänkin kärsinyt sieluntuskaa, joka vastoin hänen tahtoaan purkausi syviin huokauksiin ja kalvennutti hänen ennen niin uljaat kasvonsa? Ja nyt vielä näin katkera kukkura maljassa. Mutta paha työ, pahempi palkka. Olipa hänelläkin siis tosiaan syytä samaten sanoa kuin Kullervo:

„Voi poloinen päiviäni,
Voipa kurja kummiani.

—————
Parempi olisin ollut
Syntymättä, kasvamatta,
Ilmahan sikeämättä;
Eikä surma suorin tehnyt,
Tauti oikein osannut,

Kun ei tappanut minua,
Ka'ottanut kaksiöisnä“.

*

Tämä nyt voisi olla jo kyllin riittävästi puhuttu tästä vaikeasta Snäkin elämästä. Kuitenkin vaatii johto kertomuksen juoksussa, niinkuin heti saamme nähdä, vielä vähän koskettamaan siihen, niin vastenmielistä kuin se onkin; tarkoitamme tuota niin kutsuttua „ruumiinrangaistusta“.

Nimismies, kerrotaan, oli ollut ylen ankara Snäkin asiassa ja armahtamaton tuota raakaa, toista tuntia kestävää toimitusta valvoessaan. Niin ovat vanhat henkilöt inholla kertoneet, että — lihapalaset lohkeilivat rangaistavan ruumiista, mikä on hirvittävää sekä iletävääkin kertoa. Asia on kuitenkin varmasti tapahtunut, eikä suinkaan mikään raa'an kuvitellun luoma satu, ja on juuri raakuutensa vuoksi herättänytkin huomiota ja inhoa kansassa sekä kääntänyt yleisen myötätunteen häneen, jota se likinnä koski.

„Samana päivänä illalla“, täten kerrotaan, „tuli hänelle ensi kerran henki päälle“. Tästä sairaalloisesta hengen päälle tulemisen tilasta tulemme vast'edes

puhumaan. — — — — —

*

Ei kukaan epäillyt että Snäkki vankilasta palattu-
aan kostaisi nimismiehelle, mutta minkämoiseksi tä-
mä kosto muodostuisi, sitä ei kukaan rohjennut ar-
vata. Mikä luuli hänen polttavan nimismiehen talon
mikä tappavan hänet, mikä että hän tekisi molemmat
tai jotakuta muuta hirveätä; sillä hän oli sanonut tälle
kaikkein kuullen lähtiessään: „Minä muistan teidät,
herra vallesmanni, kun tulen takaisin“. Ja jokainen,
joka Snäkin tunsi, tiesi hyvin, että hän piti sanansa.
Mutta tuskinpa hän tuon sanoessaan vielä itsekään
tiesi, miten tuo muistaminen muodostuisi.

Ja sanansa hän pitikin, mutta varsin toisella taval-
la kuin kukaan oli ajatellut. Ja se oli omituisuuteensa
nähdessä varsin hänen luonteensa kaltaista.

Linnasta passitettuna, saapuessaan puolisen aika-
na nimismiehen pihalle, meni hän suoraan talliin,
tervehti, otti puukon rengin tupesta, astui hevosen ty-
kö ja löi sitä päähän kivellä, mikä hänellä oli kainalos-
sa, tahi missä lie ollut, jotta se paikalle kaatui ja heitti
henkensä — hevonen olikin jo ikäkulu — sitte sivalsi
hän siltä puukolla korvat. Pyyhkäsi puukon heiniin ja

pisti omistajansa tuppeen takaisin.

Tämän tehdessään oli hän ihan tyyni. Kaikki oli muutaman silmänräpäyksen teko.

Renkipoika seiso peljästyksissään ja katseli.

Nimismies, joka oli perheetön mies, istui juuri parhaillaan yksinään päivällispöytänsä ääressä. Silloin aukeni ovi ja Snäkki astui sisään, veriset hevosenkorvat riippuvina kädessään ja kävi pöydän tykö.

— Ät nu, blodhund!*) sanoi hän, heittäen ne lautaselle nimismiehen eteen, ja asettausi sitte oven vie-
reen suorana seisomaan, odottamaan mitä tuleva oli. Ja tietysti ei hänen kauvan tarvinnut kahleita odottaa.

Tämä mielenpurkaus maksoi taaskin Snäkille „neljäkymmentä“ ja jonkun kuukauden „västinkiä“ hevosenhinnan suorittamiseksi.

Tällä kerralla oli nimismies itse asianomainen. Olkoon siis sen miehen kunniaksi sanottu, jonka hänen sijaansa täytyi astua tuohon inhottavaan entisajan virkatoimitukseen, että hänellä oli ihmisellinen mieli.

*) Syö nyt, verikoira!

Hienotunteinen lukija, joka näitä viime sivuja lukiessa ehkä on ajatellut: olisipa ne voinut jättää kertomattakin, ajatelkoon samalla: voipa meidänkin ajallamme olla jälkimaailmalle kerrottavansa, sekä myöskin kertojansa, ja hyvä on, jos eivät silloin totuutta sen vuoksi salaa, että se epähienolta tuntuu. —

Tämän aineen kertoelmassamme kerrassaan sikseen jättääksemme, mainitsen heti, että Kaasmani sodasta palattuaan, perästäpäin Merikarvialla Snäkin taaskin tavatessaan, nuhteli häntä samasta hevosen taposta ja kummeksui sitä, koska se ei tehnyt nimismiehelle vahinkoa, vaan hänelle itselleen. Mutta siihen vastasi Snäkki kylmästi: „Sitä en ikinä kadu, olin sen päättänyt. Hän tarvitsi saada sen himoruoan, ja konin tiesin maksavani“.

*

Hemiästä ei Snäkki milloinkaan mitään virkannut. Tämän nimi oli kuollut hänen huuliltaan.

Snäkin Wiaporissa pakkotyössä ollessa muutti Liisa lasten kanssa Merikarvialle. Yleinen mielipide kotiseudulla oli häntä vastaan, sillä miehen onnettomuus heitti tietysti varjoa hänen päälleen, sentähden hän ei enää viihtynyt kotipaikoillaan. Hemiän taloa

ei hän kyläläisten tähden enää rohjennut lähestyä, ja isäntä itsekin karttoi häntä, sillä pappikin oli ankaraasti heitä nuhdellut. Ehkäpä pelkäsi Hemiä myöskin Snäkin kosta, kun tämä kotia tulisi. Ja taisipa Liisa itsekin tahtoa unhottaa ja paeta.

Snäkki oli siis kuitenkin „ostanut“ hänen Hemiästä poissaolonsa, ja „kalliisti“, sillä se maksoi sen että hänen matkustuksensa sotaan kääntyi matkaksi vankilaan.

V.

Ampuminen kirkon lähellä. Vuoden päivät.

Vuoden 1808 aikaan kuului Snäkki varustusväkeen Wiaporissa. Varmaankin oli hän jo palvellut vankeusaikansa täyteen tämän sodan alkaessa. Hänen siellä olonsa ajalta en tiedä mitään muuta häntä koskevaa kertoa kuin että jäykimpäin ”uppiniskaisen” joukossa, Wiaporin antaumuksen edellisinä päi-

vinä oli hänkin istunut arestissa. Sen on hän itse sanonut.

Miten senkaltaiset rikokset kuin Snäkin tekemät silloiseen aikaan vaikuttivat sotamiehen kunniaan, en tiedä sanoa, varmaa ainoastaan on, että häntä ei oltu sotapalveluksesta erotettu.

Västingin luovuttua saapui Snäkkikin Merikarvialle, minne vaimo ja lapset jo ennen olivat siirtyneet. Asuntonsa otti hän aluksi asetoverinsa Kaasmanin huoneeseen. Hänen perhesuhteensa jätämme nyt, arvoisan lukijan suosiollisella myönnytyksellä hetkeksi, kiinnittääksemme huomiomme erääseen tapahtumaan, josta eräässä toisessa kertomuksessa (Kirkkoh. B—n elämäkerta) seikkaperäisemmin kerrotaan, jonka tähden tässä ainoastaan ohimennen siihen kosketamme.

Heluntai-iltana oli joukko talonpoikia köysillä varustettuina saapunut pappilaan. Nämät olivat, antaakseen enemmän pontta asialle, ottaneet Snäkin pyssyllä asetettuna johtajakseen.

Korkeilta viranomaisilta oli tullut kirkkoherranviralle käsky ottaa uskollisuudenvala Wenäjän keisarille. Tämä piti tapahtuman heluntaipäivänä, niin-

kuin edellisenä sunnuntaina oli kirkossa ilmoitettu. Talonpojat aikoivat nyt vangita kirkkoherran, jonka he pitivät syyllisenä maankavallukseen ja viedä hänet ruotsalaiseen sotalaivaan Turun saaristossa, jossa kenraalimajuri v. Wegesack oli komentajana. Kirkkoherran tyyni käytös vaikutti kuitenkin, että ukot alkoivat epäröimään ja lähtivät tiehensä. Mutta Snäkki, ennenkuin hän lähti, varoitti kirkkoherraa menemästä kirkkoon. Vakavasti ja painolla sanoi hän:

— Kirkkoherra, minä ammun joka kavaltajan!

— Tee se, vastasi tyynesti tämä.

— Jos menette kirkkoon huomenna, niin ammun teidät.

— En minä ole kavaltaja ja menen siis.

Kirkkoherra ei antanutkaan peloittaa itseään velvollisuuttaan tekemästä, vaan meni.

Heluntaipäivänä, kun ihmiset olivat kirkkoon menossa, seisoi Snäkkikin pyssyneen lukkaritalon kohdalla tien vieressä vartioimassa.

Tähän ympäristölle oli asian johdosta koko kirkkokansa pysähtynyt. Kansa keskusteli, näette, tuosta valanteosta.

Kirkkoherran astuessa siitä ohitse Snäkki tähtäsi

ja laukasi.

Mutta viime silmänräpäyksessä oli paikalle ehtinyt Snäkin taakse eräs nuori talonisäntä, Erkki Vanhatalo Lautjärven kylästä, jonka kirkkoherranrouva oli saanut juoksemaan miehensä jälissä murhaa estämään. Tämä astui äkkiä esiin ja löi Snäkin lauaistessa ylös pyssyn, että luoti lennähti ilmaan.

Mutta syvän ja rauhoittavan vaikutuksen teki se moneen, jonka mieli vielä äsken oli ollut kiihtynyt ja vihainen, kun kirkkoherra korotti katseensa ylös, paljasti päänsä samalla ja meni tyyneesti kirkkoon.

Väkijoukossa, jossa äsken oli kuulunut kiihoittavia kuiskutuksia, murinaa ja kiivasta, kovaakin puhetta, vallitsi nyt hiljainen tyyneys, mutta oikea rauhallinen juhламиeli ei siinä voinut olla, kun tyytymättömyys oli mielet vallannut, sillä kansa oli lujasti päättänyt olla valaa tekemättä.

Tyyneesti Snäkkikin meni muiden kanssa kirkkoon, laski pyssynsä etehisen seinään naulapuulle riippumaan, asetti sulkatöyhtöllä koristetun sotilaslakkinsa samalle naulalle, kävi sisään ja seisoi korkeana käytävällä ja kuunteli tarkasti saarnaa, joka niin lähellä kuolemaa olleen papin huulilta kaikui

hengen voimalla.

Mutta seurakunta pysyi sillä kertaa päätöksessään, valaa ei tehty sinä päivänä.

Luultavasti Snäkki nyt sai jo ikuiset eväät, ajattelee ehkäpä joku arvoisista lukijoistani. Eihän toki. Tällä kerralla hän ei saanut mitään, vaikka julkisesti tahallinen murha oli tekeillä. Kunnon kirkkoherra, jota asia likinnä koski, kutsutti ainoastaan hänet heti jälkeen jumalanpalveluksen puheelleen.

Snäkki ei antanutkaan vartoa itseään, vaan saapui kohta kutsumuksen saatuaan pappilaan.

Kirkkoherra ja hänen vaimonsa olivat huoneessa Snäkin tullessa. Rouva, joka vielä oli peloissaan, ei sallinut miehensä kahdenkesken häntä vastaanottaa, sillä Snäkin maine oli jo ennakoltakin tunnettu. Hänen vaimonsa oli nimittäin pappilassa työssä, ja tämän kautta ei miehen ansioluettelo suinkaan kiitosta saanut, jospa ei edellisen puhetta täysin uskottukaan. Mutta olipa sitä siinä lisäyksittäkin kylliksi peljättämään, olihan hän sen nyt juuri itsekin teollaan osoittanut. Mutta kirkkoherra itse oli tarkka ihmistuntija ja oli vakuutettu siitä, että Snäkki ei ollut mikään halpa murhaaja tahi kurja heittiö, eikä hän sentähden

vähääkään epäröinyt laskeakseen häntä sisään, vaikka hän nytkin kantoi pyssyä olallaan.

Hän piti muuten sitä omituista tapaakin että hänellä aina kulkiessa ulkona, kylässäkin, oli pyssy muassa. Siihen aikaan oli paljon lintuja ja jäniksiä, jotka usein eksyivät kyläänkin, eikä metsä silloin vielä kaukana ollutkaan ja hän oli mainio ampuja, sentähden piti tuliluikun oleman myötä. Mutta tarkka kun oli, ei jättänyt hän sitä luotansa, koska se melkein aina oli latingissa, vaan otti sen huoneesen mukaansa. Nyt teki hän kuitenkin poikkeuksen tavasta ja jätti sen etehiseen. Mutta tiedämmepä myöskin, että hän sen aamulla oli lauaissut tyhjäksi.

Kirkkoherran vakaumukseen perustetut, asiallisesti valaisevat, maltilliset, vaikka vakavat sanat vaikuttivat sen mitä ei ankara nuhdesaarna olisi voinut aikoihin saada. Snäkki tuli kokonaan vakuutetuksi siitä että ei kirkkoherra ollut voinut toisin tehdä. Hän tunnusti siis rikkoneensa ja pyysi syvästi liikutettuna anteeksi. Että se suotiin, ei tarvinne mainita. Niinikään kiitti hän rouvaakin siitä että tämä oli tehokkaasti ryhtynyt asiaan ja siten miehensä hengen pelastanut, sekä hänet itsekin murhaan syylliseksi jou-

tumasta. Ja tunsipa hän olevansa suuressa kiitollisuudenvellassakin heille perheensä vuoksi. — Vaimolla kun oli epävarma maine, mikä Kaasmanin kautta kylä oli kylässä tiedoksi tullut, ei ollut tahtonut kukaan kylän talollisista ottaa häntä työhön, mutta kirkkoherra oli lasten tähden hänet ottanut. — Mutta tämä kirkkoherran osoittama hyväntahtoisuus ei kuitenkaan ollut muuttanut tuon jäykän miehen mieltä siinä, minkä hän sotamiehenä oli katsonut velvollisuudekseen isänmaata kohtaan, sillä hän ei tinkinyt omantuntonsa kanssa. — Hän kiitti nyt kaikesta mitä olivat tehneet hänen perheelleen ja sanoi taaskin tahtovansa koettaa alkaa uutta elämää ja elää perheensä eteen. Sanoi sillä mielellä heidän jälkiään seuranneensakin. Tähän kirkkoherrakin kehoitti häntä.

Että ei Snäkkiä ollut arvosteltava samalla tavalla kuin ihmisiä yleensä, sen kirkkoherra hyvin ymmärsi, sentähden kohteli hän häntä tyynellä, arvokkaalla ja luottavalla ystävällisyydellä. Hän ei edes varoittanut häntä uudistamasta tekoaan, sillä hän tiesi, että minkä Snäkki piti oikeana, sen oli hän tekevä, kielsi sitä sitte tai ei; sen näki hän hänestä jo lauantai-illalla, ensi kerran häntä puhutellessaan. Mutta nyt

oli sama Snäkki tullut vakuutetuksi olleensa harhas-
sa ja se riitti.

Ettei kukaan muu ryhtynyt asiaan, joka oli näin raskauttavaa laatua ja niin ihan julkisesti oli tapahtunut, puhuu parhaiten siitä että ei Snäkin tekoa suinkaan silloin arvosteltu siten kuin perästäpäin on tehty. Myöhempänä aikana sitä on pidetty hulluutena, hurjuutena ja paljaana julkeana rikoksena, mutta silloin sitä tietysti katsottiin toisilla silmin, eikä ainoasti ne, jotka illalla kirkkoherran köyttää aikoivat, vaan yleinen mielipide puolusti häntä. Jo se seikka ettei kukaan tuon teon aikaan hänen ympärillään seisovista miehistä koettanut estää häntä, vaikka yleensä koko kylässä siitä aikeesta jo edellisenä iltana pappilasta tultua puhuttiin ja hän julkisesti sanoi sen tekevänsä, eikä sen tehtyäkään kukaan siitä välittänyt, jo se seikka puhuu parhaiten siitä että he pitivät sen teon, jos ei juuri täysin oikeutettuna, niin kumminkaan ei aivan rikoksellisenakaan. He pitivät kirkkoherran kavaltajana, ja se oli kuolemalla rangaistava. Mutta he pitivät herrat yleensä kavaltajina, sen oli Wiaporin lankeemus aikaansaanut, sentähden katsoivat he itsellään olevan oikeutetun syyn oikeutta harjoittaa. Asia

on siis arvosteltava sodanajan ja senaikuisen katsantopiirin kannalta.

*

Snäkillä Wiaporista takaisin palattuaan oli nyt taaskin aikomus unhottaa nuo vanhat riidat, yhdistyä perheesensä ja alkaa uutta elämää, uudessa seudussa. Hän rakasti lapsiaan ja vaimoaankin vielä ja halusi sentähden tehdä työtä heidän eteensä.

Kirkkoherra neuvoi ja varoitti Liisaakin, joka vielä oli pappilassa, ja kehoitti häntä kumminkin lastensa tähden miehensä kanssa yhdessä elämään, sillä nyt kun mies oli kotia palannut ja tahtoi itse perheensä elättää, ei tahtonut kirkkoherra enään pitää vaimoa työssään. Tämä oli lasten kanssa saanut asua pappilassa piikojen huoneessa, mutta se teki ahtautta ja oli siitä muutenkin haittaa. Sentähden katsoi kirkkoherra kaikin puolin parhaaksi, että he taaskin yhdessä eläisivät.

Vaimo myöntyikin, kumminkin näennäisesti. Ja he saivat vuokrata erään vanhan tuvan asuakseen niin kutsutulla Stiinalanmäellä.

Kivityössä oli Snäkki suurten ruumiinvoimiensa ja taitonsakin kautta tunnettu harvinaisen kelvollis-

seksi työntekijäksi. Eipä hän suotta ollutkaan Wia-
porissa oppiaan käynyt. Hän purasi, ampui, hakkaili,
vieritteli, nosteli ja sovitteli ihan kuin huvikseen vain.
Sentähden oli hän aina varma työstä, missä semmoi-
sia töitä tehtiin. Mutta silloin kun niitä ei ollut saata-
vissa, teki hän vanhaa ammattityötään, suutarintyö-
tä. Niinikään teki hän lujia köysiä ja nuoria laivantar-
peisiin ja kalanpyydyksiin merenkyntäjille sekä oh-
jaksia maankyntäjille ja oli sentähden tähän työhön
etäämpääkin etsitty. Sitäpaitsi metsästeli ja kalasteli
hän myöskin hyvällä onnella. Hän saattoi siis kyllä
hyvällä syyllä sanoa voivansa perheensä elättää. Ja
oli hänen elämänsäkin entisestään tasaantunut. Hän-
tä ei enää nähty päihtyneenä kävelevän ja tyyni ja sii-
vo oli hän muutenkin käytöksessään. Räyhäämistä ja
meteliä ei hän sietänyt, ja hänen terävä katseensa, jos
sitä seurasi vakava: vaiti, oli aina kylliksi alentamaan
pahimmankin räyhääjän äänen. Että siihen paljo vai-
kutti hänen maineensäkin, on kyllä luultava.

Enimmäkseen oli hän muualla työssä, sillä ko-
dissa, vaikka hän sinne ikävöi, ei hän paljoa viihty-
nyt, sentähden että Liisa edelleen oli nurjalla mielellä
häntä kohtaan. Tämä ikävystytti hänen mieltään, niin

että hän ainoastaan ani harvoin kävi kotona, eikä juuri mielellään muuten kuin tuomassa Liisalle työnsä ansion tai jotakuta lapsille, mutta silloinkin oli tora usein valmiina.

Vanhin lapsista, kymmenvuotias Maija, ei ollutkaan kodissa, vaan oli edelleen pappilassa, karaustytönä.

Mutta eipä tätä tämmöistäkään kauvan kestänyt. Tuskin oli vuosi kulunut, niin jo taaskin tapahtui vaihe heidän elämässään.

Ihmettelevällä kärsivällisyydellä oli Snäkki, sen kaikki naapurit todistivat, tämän kuluneen vuoden ajalla kuunnellut vaimon toraa, silloin kun hän oli kodissa ollutkin. Ja kun hän oli päättänyt olla sa-nailematta hänen kanssaan, oli hän siinäkin päätöksessään luja. Sentähden oli hän monesti Kaasmanin rahilla illalla myöhään etsinyt yösijansa. Siellä hän enimmäkseen aikansa viettikin, aseveikkonsa huoneessa majaa pitäen.

Oli taaskin heluntai tulossa.

Snäkki oli nyt päättänyt koettaa olla heluntain edellisen viikon ja sitä seuraavat pyhäpäivät kotona. Tämä oli pitempi aika kuin mitä hän yhtämittäisesti

oli kotona ollut koko kuluneen vuoden ajalla. Taloissa oli työ jo edellisillä viikoilla tehty loppuun, mutta nyt oli vielä joitakuuta pareja irtolaisväelle tehtävänä, sillä kaikki tarvitsivat uusia jalkineita heluntaiksi, ne otti hän kotia tehdäkseen.

Mutta tämäpä toimenpide Snäkiltä ei ollutkaan Liisan mieleen; häntä äkäytti, että täytyi huolehtia ruokaa miehelle ja oli senvuoksi koko viikon myötäänsä pahalla tuulella. Jo hänen mieltään sekin ärsytti, että ei Snäkki vastannut mitään hänen kiukuttelemiseensa. „Toruisi edes, olisi sekin hupaisempaa“, sanoi hän. Snäkki vastasi ainoastaan huokauksella väliin ja veti pikilankaa sitä ahkerammin taikka paukutti vasaraa pieksunsaumalle sitä nasevammin.

Mutta kun hän lauvantai-iltapuolella oli saanut viimeiset vaivihkaset valmiiksi ja korjannut kompeensa ja Liisakin jo oli pyhäpuhtaan tehnyt, astui kaksi naapurinaista sisään ovesta. Vanhempi näistä oli Itämäen torpan muori ja nuorempi oli siinä lähellä omassa pienessä tuvassa asuva vanhempi tyttö, nimeltä Stiina Liisa. He tervehtivät ja Snäkki pyysi istumaan.

—Joko ovat minunkin pieksuni valmiit? kysyi Stii-

na Liisa.

— Kyllä ne valmiit on.

Snäkki aikoi nousta niitä antamaan. Hän oli laskeunut pitkäkseen perällä olevalle rahille.

— En minä niitä nyt otakkaan tällä kertaa, menen vielä muuanne kylään tästä, kyllä poikkean sisään palatessani.

— Noh, kyllä ne tästä saa vaikka aamulla.

— Tulin sanomaan että meidän sauna jo pian pääsee — sanoi muori — tulkaa sitte vihtomaan, kun haluatte, kyllä siellä löylyä on teidänkin varanne ja kyllä se kestää, mä sen tiedän, kun itse olen lämmittänyt ja vettäkin on runsaasti.

— Kiitoksia paljon, kyllä tästä tullaan. Selkäni onkin jäsäntynyt, kun olen taaskin oudoksesta parin kolmen viikon päivät istunut.

— Antakaa lasten polkea, sanoi Stiina Liisa.

— Ei, mutta anna hieroa ja kupata, se on paha veri. Joonaan Maija on niin hyvä hieroja ja kuppari, eikä asu kaukanakaan. Minä lämmitän saunan jälkeen pyhän taaskin — olen itsekin kupparin vioissa — sitte saat antaa hieroa ja —. Olis vähä „kryydiä“ vielä, että paremmin kylmä veri lähtee.

— Ei se tarvitse, kyllä hän saunassa paranee, ja kun jälkeen pyhään taaskin pääsen raskaasen työhön, ei se muuta kaipaa. Enkä minä nauti mitään väkeviä enää.

— Niin, kyllä se tosi onkin, istuminen onkin pahempaa sitte, joka on raskaaseen työhön harjaantunut. Mutta ei vähä nauttiminenkaan olis — —

— Ei, muori, minun päätökseni pitää aina. Ei tippaakaan enää koskaan huulilleni.

— He, en minä sitä tahdo muuttaa, kun ma tuon kuulen, kai itse parhain tiedät asiasi ja mitä ruumiisi vaatii.

— Ka, sulla on uudet pieksut jo tuolla penkin alla ja niin koreat, sanoi Stiina Liisa hymyillen, kääntyen Liisaan, joka puuhasi takan puolella, väliin itseksseen hymähdellen heidän puheesensa. — Ihme-kös sitte, vaikka olisitkin hyvilläsi.

— En minä tule ikänä hyvilleni, en pieksuista enempiä kuin rukkasiakaan, vastasi Liisa kuivasti. — Ja kenenenkä se koskisi, kuka siitä välittäisi tahi kenen asiaksi se kuuluisi, jos tulen taikka, en?

— Nooh, älä pahaksi ota, sanoi Stiina Liisa tynes-ti. — Hyvilläni minä kumminkin olen uusistani, vaik-

ka ne ostankin.

— Jos otan hyväksi taikka pahaksi, mitä minun väliä on, raukan. „Elo kurjen, elo kärjen, elo vaivasen variksen“. Se minunkin.

— Mutta, mikä sinun on hätänä, ihmiskulta? sanoi muori. — Onpa sinulla ruokaa, rukiista leipää väänätte ja vaatteita tarpeeksi ja kaikin olette terveinä. On minunkin täytynyt olla, vaikka leskeksi jäin pienten lasten kanssa. Ei siinä aina rukinen leuvoissa ollut, monta päivää pettua purtiin ja vehkavelliä lusi-koitiin, mutta meni se päivä aina huomiseen, kun tyydyttiin. Kiitä Jumalaa sen edestä kuin on, ettei päivät pahenisi.

— Kyllä kai ne tarvitsisi vielä pahetakin, en minä kai olekaan vielä pahoja päiviä nähnyt tarpeeksi, hän naurahti kuivasti. — Ja jos minäkin leskeksi jäisin, vannonkin, että en itkisi. Toisen miehen ottaisin kohta ensi vuonna, vaikka sitte pettua purisinkin ja vehkavelli olisikin nokkani alla.

— Sopikaa pois, hyvät ihmiset, sanoi muori, joka oli hurskas, rauhaa rakastava ihminen, — tulee suuret juhlapäivät ja muuta. Ei semmoiset pilapuheet soveliaita ole eikä riidasta päivät parane. Pyytäkää toi-

siltanne anteeksi ja sopikaa Jumalan tähden älkääkä syntiä tehkö.

— Niin sen pitäisi oleman, mutta — — — sanoi Snäkki.

— Jos luette tai laulatte, se on yksi, vastasi Liisa. — En minä anna anteeksi, enkä pyydä, minä olen sen niin päähäni pannut. Ja minunko luulette pilaa puhuvan? Vielä pilaakin tässä!

— Siunaa itsesi! muori sanoi. — Entä kun tulisi kuolema tuommoisessa mielentilassa, minkä sitte sie-luraukkasi joutuisi?

— Ei se ole teidän murheenne, minä vastaan itse teoistani. Jumala kyllä näkee mitä minulla on kannettavana. Ja käyköön miten tahansa, se saa mennä, niinkuin menee, en minä ole ainoa.

— Sillä on kova pää. Stiina Liisa ravisti päätään hymyillen.

— Niin sillä onkin, ei se tässä muuten toimeen tulisikaan. Ruveta anteeksi pyytelemään, hyh, ei ikänä! En tarvitse anteeksi, en ole mitään rikkonutkaan, en pyydä, enkä anna. Anokoon anteeksi, joka on rikkonutkin.

— Olen anonutkin, sanoi Snäkki — mutta tosi on

kuin sanotkin, että et anna. — — Mutta nyt ei olekaan minun vuoroni sitä anoa.

Hän oli juurikuin paremmin seuratakseen keskustelua korottanut päätään ja nojaten sitä käteensä, tukien kyynärpäänsä päin rahia, makasi hän kyljellään. Suonet otsallaan alkoivat paisua kuin pilvet taivaanrannalla myrskyn enteinä.

— Minunko vuoroni sitte? huudahti Liisa kiukkuisella kummastuksella moittivista sanoista, joita hän ei ollut vuoteen aikaan kuullut. — Minunko?

— Kysy omaltatunnoltasi.

— En, en — — huusi Liisa. — Minä en kysy siltä enkä tältä! En tarvitse kysyä. Ja sinä tiedät, että kun minä jotakin päähäni panen, niin en minä anna perään.

— Vaiti! Minä sanon — — —

— Enkä vaitikaan ole, senkin sinä tiedät!

— Kuule!

— En kuulekaan, senkin minä olen päähäni pannut!

— Mutta minäkin olen nyt saanut jotakin päähäni, sanoi Snäkki kiivaasti, nousten istualle — ja sinä tiedät myöskin, että kun minä jotakin tahdon, niin minä

tahdon silloin. Ja tiedät sinä itse tunnossasi, että sinun on nyt syy.

— Minunko? Olkoon!

— Ja sinä anot anteeksi.

— En, vaikkas minun palasille panisit. Hän puserti kätensä nyrkkiin.

Snäkki ei vastannut. Hän nousi ylös ja lähti kävelemään lattialla.

— Älä Jumalan tähden, sanoi muori rauhoittavasti — vihastuu miehesi.

— Vihastukoon! Siitäkö minä välitän?

— Hän tietää, etten koske häneen, minä olen sen luvannut ja pidän sanani.

— Mutta kuinka — —?

Stiina Liisa oli kummastuksissaan ja ajatteli, että se melkein huvittaisi häntä nähdä, miten Snäkki saisi Liisan anteeksi pyyntöä tekemään.

— Niin, minä olen vajennut koko vuoden, koska sen kerran olin päättänyt — ja halunnut sovintoa — mutta nyt minä puhun. Pankaa nyt mieleenne, että olen sanonut, että hänen pitää pyytämän anteeksi tämän viime viikon kiukuttelemisen. Muuta en vaadi, sillä muuta en ole pitänyt mielessänikään. Mutta

koska sen nyt kerran olen sanonut, niin — se tapantuu.

— Sinä olet hullu, huusi Liisa, joka seiso i ja kummastellen kuunteli miehensä sanoja, — minä olen sen aikaa tietänyt, mutta en sinua noin hassuksi luullut.

Snäkki ei vastannut, käveli vaan.

— Kun viitsii uhata ja kun kehtaakin, en minä muuta sano, tuommoinen mies.

— Mutta — sanoi vakavasti muori, — kyllä sinun nyt on syy, Liisa.

— Olkoon! Kyllä hänen puoltansa aina pidetään. — — Seiso sinäkin siinä ja katso ihmisiä suuhun. — Hän nyhjäsi tytön, joka seiso i takan edessä, nurkkaan, että se kiljahti. — Suu kiinni kohta! — Tyttö vai-keni heti. — Minä olen niin läpitse kiusaantunut, että — — —

— Enkä minä olekaan —.

— Kuka sinun käski tulla takaisin? Mahdoit pysyä linnassa ikäsi. Mahdoit ampua viime vuonna niin, että olisit mennyt sen pitkän tien. Olisin kohta ottanut toisen — —.

— Liisa, Liisa — —. Muorin ääni oli varoittava, — Oi kun tulinkaan tänne.

— Lähdetään pois. Mun onkin kiiru.

Stiina Liisa nousi ylös rahilta ja kävi ovea kohti puhuessaan.

— Muistakaa nyt, sanoi Snäkki, mitä olen sanonut teille.

— Ei siitä mitään ole, ei se sydämmestä kumminkaan käy, sanoi muori, hänkin lähtöä tehden.

— Ei, sen tiedän, mutta minä en syö koskaan saanaani. Ja minä tahdon sen näyttääkin yhden kerran — —, se on sitte ensimmäinen ja olkoon viimeinenkin.

— Hei tahdo, tahdo! huusi Liisa. — Kuka sinua siitä estää? Kyllä tahtoa saat, niinkuin teetkin, mutta mitä se auttaa? Hän naurahti.

— Oi kun tottelisit, huokasi muori, joka jo oli lähellä ovea.

— Tekin, vanha ihminen, viitsitte.

— Huomenna hän pyytää anteeksi, sanoi Snäkki tyynesti.

— Pääsi on seonnut, se on entisestäänkin seonnut, huusi Liisa, ja vimmastuneena hypähtäen ja käsiään yhteen lyöden lisäsi hän: — Sitä sanaa ei pidä sinun eikä kenenkään minun suustani kuuleman, minä pu-

ren ennen poikki kieleni. Ja sinä tiedät sen kyllä, että ikinä et minusta voittoa ota, ja viitsit yhtäkaikki väittää.

— Otan kuin otankin, ja niin, että sen muutkin kuulevat, sanoi Snäkki kylmästi. — Se on päätetty asia.

Hän laski taaskin kyljelleen.

— Ohhoh, olisi sitäkin hupainen kuulla ja nähdä, oikeen naurattaa. Eukko hairasi märjän rievun, jolla oli huonekaluja puhdistanut, takankulmalta käteensä. — Tuossa sulle voitto! huudahti hän ja löi läimähytti sillä miestänsä korvalle.

Tämä ei vastannut.

Muori ja Stiina Liisa sanoivat hyvästi ja lähtivät kiiruusti pois. Olisiko ollut parempi, etteivät olisi sinne tulleetkaan? — Ken tietää?

VI. „Snäkkikivet“.

Ihana oli keväinen aamu. Auringon valossa kimalteli maa varhaisen sateen synnyttämistä miljooneista timanteista, joilla sen smaragdiviheriä silkkisametti- viitta kauttaaltansa oli koristettu. Leivot livertelivät aamuvirttään ylhäällä sinisessä, köykäisten, vaaleain pilvenhattarain verhoamassa ilmassa. Leuto, vaikka raitis keväinen tuuli tuuditti vuokkoja, noita nuoruuden ja kainouden ikuista kevätkieltä puhuvia kukkia, joita moniväriset perhot kesän etehisessä sanoivat tervetulleiksi. Yksinäinen käkikin jo kukahteli korkean kukkakuusen latvassa metsän kupeella. Vanhas- ta riippakoivusta peltotilkun pyörtänöllä antoi rastas, hänkin vielä kumppania vailla, kuulua vaihtelevan kosiolaulunsa sävelen. Orava hyppeli iloisesti kuusesta kuuseen, kunnes löysi oikein mehukkaan käppärän, jota naskien istui mukavasti oksalla. Lukit viidakkossa miettivinä tarkastelivat sateen pilaamia verkkojaan — he kun vielä olivat varsin eineetönnä — ja alkoivat nyt näppärästi tottunein sormin punoa niihin uusia pauloja, joihin ehkä jokunen varomaton kärpänen ennen iltaa istuisi. — Koko luonto hengit-

ti juhlaa. — Oli kuin kosken kohinakin tänään olisi ollut juhlallisempaa, säyseämpää, syvempää ja hartaammin laulavaa kuin ennen.

Nyt oli helluntai!

Miten oli ihmissielujen laita? Oliko pyhä helluntaituulahdus saanut niihinkin koskettaa? Kun kysymys käy syystä tai toisesta vaikeaksi vastata, on paras jättää se vastaamatta.

— Isä, huusi pikku Mikko, joka tallusteli avojaloin lätäkössä pihalla ja loiski vettä jalallaan.

— Isä!

— Mitä?

Snäkki astui sisään veräjästä — hän oli tapansa mukaan ollut ulkona tänäkin aamuna — ja meni tupaan hiljaa hyräellen jotakin marssin säveltä. Poika juoksi hänen perässään sisään.

— Ettekö nyt ole ampunutkaan mitään lintua, isä?

— Olen, erään variksen.

— Jolla ei ole muutakaan virkaa, niin kulkekoon juhlapäiväaamunakin ja ammuskelkoon variksia, sanoi Liisa yrmeästi.

— Minkätähden variksia ammutte? kysyi poika.

— Sentähden, että ne tekevät vahinkoa, ovat vihol-

lisiä, lapseni.

— Ettekö siellä muita lintuja nähnyt? kysyi Anna Liisa.

— Näin kyllä, mutta minä soin heille rauhan tänään. Eipä meillä ole lintujen puutetta ollut, nyt enempiä kuin ennenkään; eikä niitä nyt saakaan ampua, joita siellä näinkin.

— Mihinkä pyssyn jätitte, isä? kysyi Mikko.

— Veneeseen.

— Mitä varten? Eikö sitä kukaan laukase?

— Ei se ole latingissa.

— Minä juoksen tuomaan sen.

Poika lähti kiiruusti ovea kohti juoksemaan.

— Anna olla siellä, huudahti isä.

— Mitä varten? Miksi en saa tuoda sitä? Kyllä minä voin, minä kannan sen olallani niinkuin sotamies, niinkuin tekin, isä. Ja eihän se ole latingissakaan.

Hän seisoj käsi ovenkääkässä lähteäkseen.

— Minä tarvitsen sitä vielä tänään, aion tehdä pienen veneretken.

— Pääsenkö minä kanssa?

Poika tuli lähemmäksi, hänen silmänsä säteilivät.

— Ja minä myöskin, sanoi tyttö, taputtaen käsiään.

— Ei sinua, sinä olet ollutkin jo, silloin kun isä vei meidät Alakylään, kun äitikin oli.

— Niin mutta, olitpas sinäkin. Jos Mikkokin pääsee, niin minäkin tahdon.

Tyttö katsoi isään.

Lasten halu päästä veneretkelle isän kanssa olikin vähältä saada hellimmät kielet hänessä väräjämään, eikä hän senvuoksi vastannut mitään. Entä jos eukkokin tulisi, — ja — —

Hän katsoi ulos akkunasta, kuin olisi tuntenut taistelua itsensä kanssa, lapset kun yhä pilpattivat.

— Ei paikkaankaan, tokasi samassa äiti. — Vai sinne ryvöttämään vaatteitanne heti kun olette saaneet ne päällenne, venekin on hiljan tervattu. Ei semmoiset tenavat vielä osaa vaatteitaan suojella, eikä hän mitään perään katso, jos en minä aina ole joka paikassa. Ja kuka sen tietää, missä hän kahkailee pyssyneen, näkee taaskin variksen, niin juoksee sen perässä. Pysykää kotona vain, en minä suinkaan viitsi tulla teitä paimentamaan.

Lapset katsoivat kuitenkin odottavina isään, koska tämä ei ollut vielä vastannut. Hän oli odottanut siksi kuin äiti oli nuo asianratkaisevat sanansa sanonut,

jotka hän ennakolta oli arvannutkin.

— Ei kumpaakaan, sanoi päättävästi nyt hänkin.

— Se on soinnut jo kaikki kerrat, kuulemma, sanoi hän katsoen taaskin ulos akkunasta, — papinkello soi jo äsken kun tulin. Kait siellä sentään jokunen ruumiskin on haudattu, koska viikolla soitettiin parit kellot ja sieltä juuri kuuluikin soittoa. Siellä on uusi papinikin tänään.

— Mikä? kysyi Liisa uteliaasti.

— Eräs ylioppilas, sanotaan.

— Enkä minäkään tietänyt. Olisin mä mennyt kuulemaan, mutta ei sinne nyt enää kerkeä, kun kivisilta kaikki on veden alla ja savisillankin ylitse menee, vainion kujakin on veden vallassa, niin että täytyisi kiertää Mattilan kujaa ja siitä Kriikinmäen yli Sepänkorven kautta „Kasalan ovelle“.*)

— Veneelläpä ne ovat näkyneet menevän muutkin ohitse.

Snäkki heitti puhuessaan mekon yltään ja pukeutui univormutakkiin.

*) Vanhan kirkon pohjoispuolinen ovi, joka antoi Kasalan kylää kohti.

— Joudu, jos aiot mukaan.

Hän painoi lakin päähänsä, lähti ulos ja kävi taansa katsomatta ulos veräjältä ja alas rantaan.

Liisa puki nopeasti toisen hameen sekä takinkin yllään, satoi esiliinan eteensä, kiinnitti neulalla huivin kaulaansa ja solmisi toisen päähänsä, sieppasi virsikirjan pöydältä, käärsi sen ympärille nenäliinan ja lähti nopein askelin menemään.

Snäkki istui jo veneen perässä sillan alipuolella, peräairot kädessä ja vartosi.

Jos Liisa olisi nähnyt sen omituisen hymyilyn, joka ainoastaan silmänräpäyksen oli Snäkin huulilla ja väläyksen hänen silmissään, kun hän näki hänen tulevan alas kujaa pitkin, niin ei hän olisi astunut veneeseen. Siinä ei tosin ollut mitään häijyä, pikemmin sumeata, mutta siinä ilmausi uhkamielinen voitonvarmuus, taisteluhalu ja luja päättäväisyys, raudankova tahto. Mutta se oli niin kuin sanottu ainoastaan silmänräpäys, kuin leimaus hänen haukansilmästään. Sitten vihelsi hän lyhyen matalan vihellyksen, pyyhkäsi kädellään tuuheita, tummia viiksiään ja läikytti hiljaa vettä airollaan, joka pani veneen huokeasti kääntymään. Pieni huokaus korotti hänen rintansa.

Liisa laski virsikirjan istuinlaudalle, nyhjäsi veneen ulos rannasta samalla astuen siihen, istuutui ja katsoi ensin että ei hame tervaiseen veneesen sattunut ja tarttui sitte airoihin, jotka jo olivat hankoihin asetetut.

Snäkki käänsi veneen isoa kulkuväylää kohti ja Liisa alkoi soutamaan. Hän ohjasi veneen ensiksi joen poikki vasemmalle eli Holman puolelle, syvempään veteen — sen nykyiseen uomaan — ettei se joutunut kosken kivilouhuihin oikealla rannalla.

Huimaavaa vauhtia viilsi vene myötävirtaa halki kuohuvien aaltojen eteenpäin, taitavan, voimakkaan käden ohjaamana. Pappilan ylipuolella jo tultiin väljempään veteen missä eivät aallottaret enää niin raivoisina riehuneet, vaan hilpeästi hyppien ihan kuin hugin vuoksi lykkivät venettä mennessään.

Pappilan alla joki tekee isomman polven oikealle, päin niin kutsuttua „savisiltaa“, eräs kohta maantiestä, kiviteko, jolla jokea on ohjattu aisoissaan pysymään. Tällä joen polvella keinuivat iltakaudet kyläläisten veneet risteillen toisiaan, välistä laskien alas vasemmalle, jonne joki tuohon kuohuvaan pikku koskeen Päärlyn torpan kohdalla kääntää kulkuaan ja

siitä tasaisempaa virtaa kuplistelee läpi niityn eteenpäin. Toiset ainoastaan hovin vuoksi soutelivat, kun taaskin toiset, vanhemmat ja vakavammat, kalastajat lipolla, uistimella, ongella j. n. e.

„Ahto aaltojen kuningas
Sotahau’an hallitsija“

asuikin siihen aikaan Karvianjoessa kuin kotonaan ainakin, sillä se oli kalarikkaimpia vesiä likitienoilla.

Ison veden aikana muodostaa joki kirkkoa kahden puolin ympäröivällä niityllä kauniin järven. Tätä järveä pitkin silloin joelta kirkolle soudettiin.

Juuri yläpuolella samaa Päärlyn torppaa, josta mainitsimme, seisoo rinnan kaksi isoa käskevää kiveä joessa. Vasemman eli Holman (Jokiluodon) puoleinen hieman korkeampi, vaikka se silmälle näyttää melkein yhtäläiseltä, ja vähän leveämpikin juuresta ja nosti silloin jo tavallisesti kevätveden aikaanakin päätään yli veden pinnan. Savisillan puoleinen, joka on vähän matalampi, oli siihen aikaankin jo veden tasalla. Niistä vähän alempana alkaa Päärlyn eli Pikku-koski.

Vene oli varsin lyhyessä ajassa väkevän virran

kuljettamana ja Liisan voimakkaasti soutuessa ehtinyt lähelle noita Pikkukosken yläpuolella kuin vartioina seisovia kiviä, joista juurikään puhuimme.

Suloiselta kuului virren veisuu, tuon vähän matkan päässä kunnaalla seisovan vähäisen punaisen puukirkon avoimista akkunoista. Se puhui juhlallisesti päivän merkityksestä, kantoi rakkauden ja rauhan sanomaa.

— Ehdin minä kyllä vielä kirkkoon, sanoi Liisa itselleen, — tuon uuden papin näkemään ja kuulemaan onko sillä hyvät saarnalahjat, koska vielä veisataan.

Ja kun vesi näkyi olevan väljää ympärillä, souti hän tarmokkaasti.

Mutta kamalasti kolahtava ja pitkä raapaus veneen alta ilmoitti, että se oli sattunut kivelle. Ja siinä se nyt istui kuin naulan kärjellä, kokka korkealla keikkuen, joka silmänräpäys kaatumisen vaarassa, kun kivi oli juuri keskellä alla ja väkevä virta päälle painoi.

Liisa kirkasi ensiksi peljästyksestä ja koetti sitte aivojen avulla saada venettä ulos kiveltä, mutta vähintään liikahdus oli kaataa sen kumoon.

— Mutta olet sinä oikein nolo mieheksi ja tuhma kuin aasi, huuti hän kiukkuisesti, kun et katso nokkaasi edemmäksi, kun keskellä päivää kehtaat herjapanna kuivalle kivelle. Laita vene heti paikalla pois tästä, puupää, taikka suutun sinuun silmittömästi. Aai! Tottahan nyt onkin onnettomuus, kun vene kaatuu väkistenkin eikä tuo kunnoton kelpaa sitä hoitamaan.

— Kivi on keskellä alla, ei vene voi juosta ulos niin kauvan kuin sinä istut siinä.

Hän liikahutti vähän airolla ja vene kääntyi keikkuen poikittain, kokka päin toista kiveä.

Liisa kirkasi taaskin.

— Kaada nyt se, puolihullu, huusi hän.

— Astu ulos siihen kuivalle kivelle, niin minä lykkään veneen pois, sanoi Snäkki tyynesti, — minä pidän airolla vastaan, että pääset tukevasti sille.

Mitään pahaakaan varomatta astui Liisa ulos veneestä kivelle. Snäkki lykkäsi nyt toiselta kiveltä veneen, jonka kokka painostansa huojenneena nousi ja huokeasti luiskahti ulos. Huopasi sitten kerran pari airollaan juuri kuin ohjatakseen veneen ympäri kiven alipuolelle, toiselta kiveltä Liisan ottaaksensa. Sitten, pitäen

venettä paikallaan, sanoi hän vakavasti:

— Jos nyt pyydät kauniisti anteeksi mennytviikkosen metelisi ja iltaiset ilkeät sanasi, niin otan sinut heti veneesen ja vien kirkolle, muuten saat istua siinä.

Liisan ensi vihanpuuskausta tämän kuullessaan emme ota kertoaksemme.

Päärlyn emäntä, Maija, vanhanpuoleinen sävyisä ihminen, joka oli jäänyt kotiin kirkosta, oli akkunasta katsellut heidän kulkuaan ja kummeksunutkin jo tuota kivelte menoa selvällä päivällä.

Torpan tupa sijaitsi silloin mäen rinteessä pappilan ja Anttilan riikten välissä. Tämän tuvan tilalla kulkee nykyään maantie ja edellisen riihen sijalla seisoo kunnanhuone ja jälkimäisen erään yksityisen asuinhuonerivi.

Eukko juoksi heti ulos tuvasta ja alas rantaan, aikeessa mennäkseen veneellä rannasta apua tekemään, etteivät kirkkoon menijät suotta kastuisi. Mutta vielä enemmän kummastuen kuunteli hän heidän sanojansa sekä näki, miten mies jätti vaimonsa kivelte, jolla tämä nyt istui liepeitään suojellen kastumiselta ja purki sappeaan edellisen tyynesti ohjatessa ve-

neensä heidän rantaan.

Säyseästi nuhdellen molempia koetti eukko saada toista sekä toista taipumaan, mutta turhaan. Hän olisi tietysti itse kyllä auttanut Liisan siitä pois, mutta Snäkki, joka istui veneessään, latasi pyssynsä ja sanoi lujasti:

— Joka hänen sieltä ottaa, sen minä ammun.

Emäntä siunaili itsekseen ja meni pahoilla mielin pois tupaan.

Kun ihmiset tulivat kirkosta soutaen, näkivät he Liisan koreana kuin „veden emo“ „hienohelma“ istuvan keskellä jokea matalalla kivellä, jota kuohuvat aallot ympäröivät. Siinä istui hän raukka ja itki, oihi ja voivotteli ja pyysi Jumalan tähden kaikkia veneissä ohikulkevia auttamaan itseään siitä. Ja jokainen sen kyllä olisi tehnytkin, olipa niitä useoita, jotka sitä varten siinä pysähtivät, mutta Snäkin kohotettu pyssy, luoja katse ja jäykkä: „Minä ammun“, oli kylliksi pelottamaan rohkeammankin, sillä eipä sitä kukaan epäillyt, että ei hän pitäisi sanaansa.

— Miksi tuossa vaimoasi kiusaat? sanoi Alajumpin vanha isäntä, myöskin pysäyttäen, — se on ilkeätä ja kurjaa tuommoinen mieheltä, ja hävytöntä pyhän

viettoa. Olette kuin pakanat.

— En minä häntä kiusaa, vastasi Snäkki kylmästi.
— Kun hän vaan pyytää anteeksi pahat sanansa, jotka muutkin ovat kuulleet, niin noudan hänet heti pois maalle. Mutta kukaan muu ei häntä siitä ota. Se on sanani.

— Noh, minkätähden siinä sitte uliset, sanoi ukko Liisaan kääntyen. — Pyydä mieheltäsi anteeksi, koska hän sitä vaatii ja sitä sopii, niin tulee lyhyet käräjät. Kyllä maar sinullakin anteeksi pyytämisen syytä on niinkuin muillakin, et suinkaan sinäkään enkeli ole luulemma, vaikka korea olet.

— Ei ikinä! huusi Liisa itkulla. — Minä en siltä kirotulta anteeksi pyydä, minä kuolen ennen tänne.

— Niin, kuole sitte siihen, sanoi ukko kuivasti, — taikka istu ikäsi siinä, niinkuin entinen, kaakottavana kalakajana. — Soutakaa, pojat. — Se on huonoa komiljaa, tuommonen, minä sanon, hyi teitä!

— Niin, kaikkia „uuspeilejä“ tänne vetelee itsensä meidän seurakuntaan, sanoi myöskin ohitse soutuessa Alakasan isäntä, — mahtaisivat pysyä omissa piireissään mokomat — —. Mutta „ei hyvät ole hylkyinä, eikä kultakaulat kulkuina“, sanotaan.

Vene veneen perässä kulki siitä sivutse ja oli viho viimeinenkin lähtenyt Lukkarinrannasta ja liukunut ohitse. Ja siinä istui vielä Liisa.

Nyt kun oli kaksoispyhät, oli paljon ihmisiä saapunut kirkolle ulkokylistä ja ulkoseurakunnistakin jäänyt kylään toiseksi päiväksi. Oli senvuoksi suuri kansanpaljous kokoontunut iltapuolella Päärlyn torpan ympärille, niin maitse kuin veneilläkin. Merenrannoista saakka, noin parin kilometrin matkan takaa juoksivat ihmiset katsomaan akan kivellä istumista, sillä viesti oli jo sinnekin tiedon vienyt. Ja eipä sitä joka päivä semmoista näytelmää tarjottu, he kait ajattelivat.

Vahvoja, tummia siniharmaita, yhä enemmän punakylkisiksi muodostuvia ja auringonlaskun kullassa hohtavia pilviä oli kohonnut läntiselle taivaanrannalle ja itään ja kaakkoonkin oli joitakuuta raskaita punertavia pilvenlonkia hajaantunut.

— Vesi paisuu, kyllä siitä tulee suuret tuulet ja saateet, sanoi eräs vanha kalastaja, — taivas näyttää niin myrskyiseltä, ei taida alkuviikosta olla kalaan menosta mitään.

— Niin minäkin luulen, että taitaa olla paras antaa

verkköjen olla vapeilla, vastasi toinen.

— Satoikin jo kauniisti aamulla, sanoi eräs talon ukko — ohra on vihottanut terävästi tänään.

— Heitteli aina se vähän jo, sanoi ensimmäinen. Vesi on hyvin korkealla tänä vuonna.

— On, ja nousee vielä, merkillistä.

— Kyllä eukon taitaa tulla ikävä kivellä, arvelivat nuoremmat miehet.

Joku eukoista oli jo iltapäivällä mennyt pappilaan pyytämään pappia tulemaan ja koettamaan tuota erimielistä parikuntaa jommaltakummalta puolelta myöntymään; mutta kirkkoherranapulainen ei ollut kotona, vaan oli lähtenyt pitemmälle kävelyretkelle.

Vihdoin oli pappi kuitenkin palannut ja lähti hänenkin pappilan rannasta soutaen, pienellä veneellä tulemaan paikalle.

— Pappi tulee, huudettiin väkijoukossa, veneissä ja maalla, — ss, ss, pappi tulee.

— Oi, voi, voi kun ei kukaan ihminen minua armahda, kun annetaan tuon julmurin tehdä murha, huusi Liisa papin tullessa.

Pastori tervehti ja Snäkki vastasi kohteliaasti teh-

den kunniaa.

— Minkätähden Snäckström on asettanut vaimonsa tuone kivellet istumaan? kysyi pastori vakavasti.

— Hänen pitää anomaa anteeksi, oli vielä vakavampi vastaus.

— Miksi eivät muut ole häntä auttaneet?

Pastori katseli ympärilleen, moittiva ilme kasvoiltaan.

— Ei tässä tee kenenkään mieli tuon kanan tähden maalitauluksi ruveta, vastasi eräs miehistä.

Pastori kääntyi taaskin Snäkkiin.

— Jos ette tuo häntä itse pois, niin sallikaa muitten tuoda hänet sieltä.

— Ei häntä tuo kukaan muu kuin minä, sanoi lujasti Snäkki.

— Tulva nousee, vesi käy jo pian koskenä ylitse kiven, jolla hän istuu.

— Pilvet sanoivat sen minulle jo eilen illalla.

— Jos vaimo hukkuu, niin tekee Snäckström itsensä syylliseksi murhaan.

— Ei hän huku, minä olen hyvä uimari, ja onpa minulla venekin, vastasi Snäkki tyynesti. — Älkää vaivatko itseänne, herra maisteri, se on turhaa, minä

hoidan tämän asian kyllä itse, en minä tässä apua kaipaa.

Että ei täällä ollut mitään toivoa myödenantamisesta, sen käsitti kyllä pastori, sen tähden likenti hän vähän veneensä kiveä kohti, korotti äänensä ja alkoi vaimolle puhumaan. Hän varoitti ja neuvoi häntä sekä muistutti hänelle, minkämoinen eriäminen elämästä hänelle nyt tulisi, jos hän sinne itsepintaisuudessaan hukkuisi, että se olisi itsemurha j. n. e. Hän kehoitti vakavilla sanoilla häntä pyytämään anteeksi mieheltään, vakuuttaen häntä siitä että hänellä nyt kyllä, näin kuolema silmäin edessä olisi syytä siihen. Hän muistutti häntä lapsistaankin, jotka jäisivät orvoiksi. Vieläpä siitäkin, että hän, jos itse olisi syynä kuolemaansa, tuskinpa saisi kunniallista hautaustaan.

Tähän asti oli Liisa oihkien kuunnellut, mutta nyt alkoi hän surkeasti huutamaan.

— Voi, voi, kun kaikki kiusaavat minua, ja ollaan tuon hylkiön puolesta, papit ja lukkarit ja kaikki, ja annetaan ihmisen hukkoa. Enkä minä voi antaa perään.

Hän itki isoon ääneen.

Jo rupesi vesi käymään ylitse senkin kiven, jolla hän istui ja jota vastaan se mursi aaltojaan. Asia, joka ensin useimmille katsojista oli näyttänyt huvittavalta, alkoi nyt jo käymään arveluttavaksi heillekin.

Naiset itkivät ja pyysivät vaimoa myödenantamaan ja rukoilivat Snäkkiäkin peräyttämään sanaansa. He eivät olleet sille tarkkoja kummalta puolen peräänantaminen tapahtuisi, ainoastaan että se tapahtuisi. Mutta kaikki puhe oli turhaa.

Miehet taas yleensä vaativat, että vaimon piti anteeksi pyytämän. „Mies on vaimon pää“, sen kuuli monenkin rentun huulilta tänään. Tosin vakavammat heistä katsoivat asian miehenkin puolelta liian pitkälle menneen ja ravistivat päätään moittivasti, mutta sanoivat hekin yhtäkaikki ainoastaan: Antakoon vaimo perään.

Snäkki istui veneessään jäykkänä kuin vaskinen kuvapatsas. Hänen silmänsä tuijottivat tuonne kiville. Huulet olivat tiiviisti suljettuina, hän ei vastannut enää ketään. Joka sävy hänen kasvoissaan, joka jänne hänessä olivat jännitettyinä, kädet puristivat airontyviä.

Jo loiskasi aalto vaahtoavana ylitse kiven.

— Jesus auta! huusi Liisa nyt oikealla hädän äänellä. — Vesi kannattaa — — minä hukun nyt — — pian. En voi — pitää kiinni — enää.

— Pyydä anteeksi heti, ennenkuin se on myöhäistä, huusi Snäkki vielä vakavammin kuin ennen.

— Ss, hiljaa! huudettiin väkijoukossa.

Snäkki ei ollut hetkeen puhunut mitään, sentähden syntyi nyt äkkiä äänettömyys, jokainen kuunteli.

— Vooih! — — Anna nyt sitte — — anteeksi — ja tule Jumalan tähden pian — ennenkuin hukun.

Snäkki ei odottanut viimeisiä sanoja, ennenkuin jo veti airoillaan oikeen „väen mukahan“.

Äskeisen hälinän jälkeen vallitsi nyt syvä hiljaisuus suuressa väkijoukossa. Kuului ainoastaan Snäkin airojen loiske ja kosken kohina. Ei Liisakaan nyt kerinnyt huutamaan. Kaikki olivat nyt ihan silmänä ja seurasivat Snäkkiä veneessään sekä Liisan taistelua väkevän virran kanssa, joka kuohuvana hyrskynä syöksyi kiven ylitse, hänen siitä käsin jaloin kiinni pitäessä. Hän painoi itseään, kun vesi jo kannatti, kaikella voimallaan päin kiveä, mutta monta minuuttia ei olisi enää kestänyt, ennenkuin virta olisi ryöstänyt hänet myötäänsä. Se oli siksi väkevä ja teki nousua

vielä. Ei ollutkaan leikittävä Karvianjoen kanssa silloisena aikana, sen todistavat ne uhrit, joita se muinoin vuosittain vaati, joista vanhat henkilöt vielä kertovat.

Mutta Snäkki tarvitsi tuskin niin monta silmänräpäystä aikaa ollakseen kiven alipuolella, kuin lukija tätä kohtaa lukiessaan. Muutamalla taajalla, väkevällä airontempauksella oli hän paikalla ja auttoi Liisan veneeseen.

Mutta sitä hälinää, ivaa, naurua ja laulua, joka sitte purkasi väkijoukosta, voipi vaivoin verrata muuhun kuin hurjaan markkinameteliin.

Snäkki souti suoraan virtaa ylöspäin sillan alipuolelle saakka ja siitä poikki virran Osterbyyn rantaan, josta kuja meni ylös heidän kotiinsa. Eivät he sanaakaan vaihtaneet keskenään matkalla.

Muutamia veneitä rantataloista seurasi heitä.

Snäkki käänsi veneen peräkeulan, jossa Liisa nyt istui, rantaan.

Mutta Liisan maalle astuttua, olikin tämä pakotettu sovinto kaikki. Ensimmäiseksi sieppasi hän kiven rannalta käteensä ja heitti sillä miestänsä päähän tavoittaen, kuitenkin osaamatta, sillä Snäkki vedät-

ti veneen heti samassa viistoon ulos ja väisti heiton. Sitten seurasi tulva meheviä sanoja ja sadatuksia ja lisäksi hän kielsi hänen ikänä tulemasta silmäinsä eteen.

Olisiko Snäkki tämän tapahtuman jälkeen voinut muuta toivoakaan? Eikä hän sitä tehnytkään.

Hän ohjasi veneensä koskea alas.

Liisa kotiin ehdittyään ja kuivat vaatteet ylleen saatuaan, teki tulen takkaan ja poltti miehensä suutarikalut. Mutta Snäkki ei milloinkaan tullut niitä etsimäänkään, arvasi hän luultavasti tuon. Kaasmanilla olivatkin hänen muut komppeensa.

Nyt oli viimeinenkin side katkennut heidän väliltään.

Mutta nuo kivet, jotka tähän aikaan, jonka esiripun taakse olemme kurkistaneet, vielä, niinkuin jo tiedämme, olivat väliin molemmatkin veden peittämänä ja silloin voivat olla vaaralliset kululle, ovat nyt jo kesäisin melkein kuivalla maalla. Koskenperkaus ylempänä on niiden vallan kukistanut. Joskus kuitenkin vieläkin kevättulvan aikana ottavat ne vesi-viitan hartioilleen, mutta päätään eivät verhoita milloinkaan enään. Ja onpa sitä moni epäillytkin, että

ne enää tämän vuosisadan alussa olisivat konsanaan sukeltaneetkaan Ahdin katon alle, Aallotarten värttinän viertoa ja sukkulan lentoa tarkastamaan, ja ovat siis pitäneet Liisan kivellä istumisen tyhjänä satuna, koska heidän otaksumisensa mukaan siitä olisi pitänyt pääsemän rantaan kahlaamalla. Kuitenkin vielä vuonna 1886 keväällä, jolloin vesi oli sangen korkealla, saatiin arvostella tuota kivellä istumista. Silloin „Vellamon neidot“ iloissaan hypellen vielä keran, suudellen, syleillen yrittivät omakutoisilla valkoisilla hunnuillaan verhoittaa niitä, mutta eivätpä voineet, vakava „Mannun eukko“, maan emäntä pitää saaliinsa. Mutta kumminkin oli „veen väen“ tanssi silloin siksi hurjaa, että se aivan kuin olisi tahallaan mielinyt osoittaa, että ei noihin kuohuviin aaltoihin olisi terveellinen kenen tahansa antautua uimaan opetellakseen.

Kivet ovat kerrotusta muinaisesta tapahtumasta saaneet nimensä: „Snäkki-kivet“, ja jotkut nimittävät isompaa niistä „Liisan-kiveksi“, koska hän on sillä istunut.

VII. „Västinki“. — „Ennustukset“.

Pohjansaha sijaitsee Merikarvian ja Ahlaisten rajalla. Saha on kuitenkin jo useita vuosikymmeniä sitte palanut, mutta seutu on nimen perintönä säilyttänyt ja, vaikka nykyään suurimmaksi osaksi Lammelan kylään edellämaitussa pitäjässä kuuluvana, nimitetään sitä kuitenkin erikoisnimellä Sahaksi tai Sahankyläksi. Sahanjokikin on nyt enään ainoastaan isoläntä puro, joka laskee länttä kohti, lähellä olevaan Sahanlahteen, Pohjanlahden kyljessä. Sen matka on varsin lyhyt, liekö puoli kilometriä. Ja Sahanjärvi sen yläpuolella on nykyään kelpo lammin kokoinen vesikkö. Siihen aikaan, jossa kertomuksemme liikkuu, oli Sahanjoki vielä oikea joki ja Sahanjärven ympärille kasvaneet niityt kyllä kukkakielin kertovat, minne niin joki kuin järvin, tuon puron ja lammin uusiksi tilanomistajiksi jättäen, ovat matkustaneet. Sahankoski, joka oli järven luonnollisena sulkuna ja vallatointa vauhtia ahtaitten äyräitten välitse vaahtoavia

aaltojaan vyörytti kauniiseen putoukseen, on perattu ja juossut Sahanlahteen.

Nimet, jotka kaikki sahasta saavat alkunsa, näyttäisivät todistavan, että Pohjansaha on alkunimi niille ja semmoisena jo tällä kauvan asutulla seudulla alunpitäin ollut. Vanhat henkilöt sanovatkin, että siellä „ennen aina on ollut saha, ja kuka tietää, koska se ensi kerran rakennettiin“. Nimi Pohja, Pohjan-saha johtuu taaskin kentiesi siitä, että saha sijaitsi Ahlaisten pohjoisimmassa osassa, johon seurakuntaan se ja koko seutukin silloin yksinomaan kuului.

Tänne Pohjansahaan Snäkki nyt perheestään erotuaan oli muuttanut. Sen vuorinen, alhoinen, rannikoinen, vuoroin lehti- ja mäntymetsällä seppelöitty luonnonomainen maisema soveltuikin parhaiten hänen tunteilleen.

Täällä Sahanjoen suussa näemme hänen monet vuosikaudet tekevän ankarasti palkatonta työtä, hakkailevan kalliota ja vääntävän kivilohkareita.

Jo edempää kuin puolivälistä jokea muodostaa oikea ranta jyrkkää korkeata kallionseinää. Se on niin kutsuttu Kärmeviikin kallio. Ja tuo Kärmeviiki, joka kalliolle on nimensä lahjoittanut, on pieni kas-

vullisuutta ottanut lahdelma, joka pistää etäämmäksi joesta. Tätä lahdelman sivua myöten jatkaa kallio jylhää, holjuista jonoansa ylös rannasta. Ehkäpä „Kivi-Kimmo Kammon poika“ siellä muinen onkin jossakin loukerossa asuntoa pitänyt, tahi asuneeko siellä vieläkin taloan.

Mutta toisella puolella jo mainitun Kärmeviikin, missä joki on tehnyt käänteen etelämpää kohti, alkaa „Västingin-maa“, korkea kukkula, kalliota ja jyrkkää mäkeä. Sen kallioinen kylki antaa päin salmea joensuussa ja Sahanlahtea.

Sahanjoki purkaa vetensä syvälännän salmen kautta, joka on kuin etehinen siltä puolelta Sahanlahteen, ja nimitetään „Sundiksi“. Tämän salmen muodostavat Västinginmaan kalliokyljet siltä puolelta, jota myötäänsä olemme seuranneet, ja toiselta puolelta — silloin vielä vahvalla metsällä peitetty — Sahanokka ja niin kutsuttu Kari, vähäinen puutoin, matalampi kallioluoto, asumaton samoin kuin Västinginmaakin siihen aikaan. Tämä salmi oli tarpeeksi väljä muodostamaan vähemmän sataman.

Tähän paikkaan Sahanjoen suuhun hän oli suunnitellut ja rupesi aloittelemaan „västinkiä“ tai oikeas-

taan pientä linnaa. Se oli rantavallia eli rintavarustus-
tusta ja laituria, jota hän siihen rakenti. Siitä siis ovat
nimet „Västinki“ ja „Västinginmaa“. Muuten kokosi
hän vain kasoihin sopiville paikoille hakatuita kiviä,
rakentaessa käytettäväksi, jotta työ sitä tarvittaessa
voisi nopeasti valmistua. Tähän lohkoili hän paljon
kalliotakin.

„Västingillä“ työskenteli Snäkki ihan yksinäi-
syydessä moniaita vuosia, noin kahdeksantoista vuo-
den vaiheilla, sanotaan. Siellä purasi, ampui ja hak-
kaili hän kallion reunoja ja melkein satumaisella voi-
malla kuin muinaiset kalevalaiset ja jotulit nosteli iso-
ja kivilohkareita ja sovitteli toistensa päälle. Luulta-
vaa kumminkin on, että joskus isomman kiven tiloit-
tamisessa miehet, jotka kävivät katsomassa työn edis-
tymistä, antoivat tehokasta apua, sillä onhan se aina
tavallista.

„Mistä hän eli, sen tiesi Jumala yksin“, sanovat
vanhat henkilöt, „mutta kaiketi hän paljon kärsi näl-
kääkin. Väliin kävi hän tosin suutarin- taikka köysi-
työtä tekemässä, että sai itselleen elatusta ja työaseita
hankituksi, ja kai hän jonkun linnun ja kalankin pyy-
dysti, mutta Västingillä hän enimmäen aikansa vietti“.

Työtään teki hän melkein yötä päivää siellä, ainoastaan kovimmat pakkaset ja vinkuvimmat vihurit ajoivat hänet yösydämmeksi jonkun tuvan rahille lepäämään. Eräässä mökissä, jota Tölliksi nimitettiin ja vähän siellä ja täällä oleskeli hän kylmintä aikaa, mutta västinki oli hänelle rakkahin. Sinne oli hän tehnyt pienen kopin sateensuojaksi ja aseittensa sekä muun pienen tavaransa säilytyshuoneeksi. Siellä makasikin hän soipeampana vuoden aikana.

Kerrotaan, että kun häntä kiellettiin turhaa työtä tekemästä ja kehoitettiin vanhanpäivän varoja kokoamaan, vastasi hän aina varmuudella: „En tarvitse vanhanpäivän varoja, en näe niitä päiviä.“ Väliin oli hän niinkin sanonut että: „Minä ajan kyytillä vielä kuoltuanikin ja raha maksetaan omasta lakkaristani“, vaikka hän usein kyllä oli pennitön.

Joskus kävi hän naapureita tervehtimässä. Silloin koski hän väliin onnettomaan elämäänsä jollakin sanalla, niinkuin että hän sanoi olevansa „— — ihmisten joukosta uloslykätty“. Silloin seurasi aina sanoja syvä huokaus. Jumalasta puhui hän aina vanhoille ja nuorille sekä lapsillekin, jotka erinomattain olivat hänen hyviä ystäviään ja kävivät häntä työmaallaan

katsomassa. Silloin neuvoi hän heitä „aina tekemään oikein“. Kiviä vääntäessään veisaili hän virsiä tai viihelteli jonkun sotamarssin säveltä. „Hurskasta ja siivoa oli koko hänen elämänsä“, sanovat vanhat kerrot. Kirkossa Ahlaisissa kävi hän ahkerasti ja väliin Merikarviallakin. Silloin kävi hän aina aseveikkonsa Kaasmanin luona, vieden ensi vuosina kun lapset olivat vähäisempiä, rahasäästöjään muassaan, jotka tämä sitte antoi hänen perheelleen. Tavallisesti viipyi hän sitte työssäkin tällä seudulla jonkun ajan — jotta sai tavata lapsensa — erityisesti köysiä ja ohjaksia tekemässä *). Silloin kävi hän myöskin väliin halvatua kirkkoherraakin puhuttelemassa, samaa jota hän oli yrittänyt ampuakin. Ja tämän kuoltua (1816) kävi hän vielä hänen leskeään ja tyttäriään katsomassa. Ja olkoon tässä kerrassaan sanottuna, että juuri tästä samasta perheestä kotoisin ovat tiedot Snäkistä ihmisenä.

Haminaholmassa vietti hän sunnuntai-iltapuolet

*) Eräs vanha henkilö Kirkonkylässä, syntynyt 1813, sanoo lapsen olleensa Snäkillä apuna köyden kelaamisessa. Hän oli silloin ollut noin 12 v. v. Snäkki olisi niinmuodoin elänyt vielä 1825 ja ehkäpä pari vuotta jälkeinkin, sanoo sama henkilö.

kesäisin. Tämä oli hänen lempipaikkansa silloin kun ei hän ollut „västingillä“. Täällä uneksui hän unelmiin entisajasta.

Myöhempään aikaan on otaksuttu hänen olleen mielenhäiriössä. Sitä sanovat kuitenkin edellämäinitun perheen antamat tiedot vastaan. Ne sanovat että päinvastoin hänen järkensä todisti terävää älyä. Niinikään vanhat rahvaan ukot ja eukot, kun he puhuvat hänestä, sanovat he aina: „ei se hullu suinkaan ollut“, ja sen olivat he aina vanhemmiltakin henkilöiltä kuulleet, että „kyllä se viisas on, se on vaan niin omi-tuista se järki.“ Hänen katseensa oli kaunis ja tyyntä ja antoi lapsillekin luottamusta. Puhdas, hiljainen ja raitis oli hän elämässään. Juomisen oli hän, kuten tiedämme, tykkänään hyljännyt. Kertojani eivät muista häntä milloinkaan nähneensä päihtyneenä tai väkeviä juomia nauttineenkaan. Hän lueskeli vaan itseksensä väliaikoinaan ja puhui hengellisistä asioista syvämielisellä tavallaan. „Niillä sanoilla oli väliin niin syvä tarkoitus ja loppuivat usein puolilauseessa, ettei niitä käsittänyt ennenkuin vasta aikojen takaa tuli mieleen.“

Hänestä kerrotaan myöskin, että hänelle viime

vuosina elämästään aina useammin „tuli henki päälle“, mikä alussa ainoastaan ani harvoin tapahtui. Tästä tilasta kerrotaan, että hän silloin istui tuolilla tahi jakkaralla, vihotteli ja puhalsi niin että rinta nousi tavattomasti korkealle ja että hän rytki ja hypähteli niin, että ei vakavakaan jakkara kestänyt hänen allansa, sekä vaahtopyreet kävivät hänen suustaan. Sitte meni hän tainnoksiin ja uupui nukkumaan. Itse sanoi hän, kun häneltä tuosta „hengen päälle tulemisesta“ kysyttiin, „nielleensä spirituksen“ ja että se nyt „otti lujalle“. Tästä on jo edellä seikkaperäisemmin kerrottu. — Se lelun nieleminen siis luultavasti oli hänen mielikuvituksessaan vaikuttanut yhteydessä hänen kärsimisensä kanssa silloin, kun sitte „henki“ ensi kerran „päälle tuli“ ja siten muuttunut taudiksi.

Osa rahvasta katseli kummeksuen tätä ilmiötä, mikä sitä näytti ihan salaperäiseltä ja piti sentähden hänet, oman puheensa johdosta, pahan hengen ruhjomisen alaisena. Mutta toiset taaskin väittivät että ei se voinut olla paholaisen vaikutusta, koska hän eli niin hurskaasti, „se oli vain muuten h e n k i“, sanoivat he.

Lapsia, joita hän paljo rakasti, koska ne mielellään

viihtyivät hänen läheisyydessään, veti hän luokseen, painoi heidän pieniä käsiään rintaansa vastaan ja syvästi huo'aten sanoi muistavansa „omia pulmusiaan“ ja kielsi heitä pelkäämästä „jos henki päälle tulee“.

Että hän itse uskoi, tai oli vakuutettu siitä mitä hän tuosta „hengestä“ sanoi, on varmaa. „Ei Snäkki valehdellut, eikä hän valetta kärsinytkään“, sanovat lyhyesti vanhat.

„Rehellinen ja sanansa pitävä oli hän aina“, sanovat kertojat edelleen, „petosta, vilppiä ja vääryyden tekoa ei hän sietänyt itsessään eikä muissa. Ja kyllä se mies sai totuuden ilmikin, kun katsoi vain silmiin ei hänelle tehnytkään mieli valehdella.“ Toisen omaisuus oli hänelle pyhä. „Hän olisi ennen kuollut nälkään kuin varastanut“, sen olen usein kuullut vanhojen huuilta. Tappeluissa ja riidoissa, jotka siihen aikaan olivat yleisiä, ei hän koskaan ollut osallisena. „Kuka hänen kanssaan olisi rohjennutkaan mennä tappelemaan?“ vastaavat kertojat kysyjälle, „eikä uskallettu hänen läsnäollessaankaan tapella“, lisävät he, „silloin oltiin siivosti, kun Snäkki paikoilla oli.“

Olen niin paljon kuin mahdollista tahtonut tuoda kertojain omia sanoja esiin ja ainoastaan asian täy-

dentämiseksi tai selvyudeksi lausunut omia mielipiteitäni kuin siteeksi heidän sanojensa väliin.

*

Mutta „ennustukset“, onhan tämän luvun otsakkeessa niitäkin mainittu. Mitä ne sisältävät? sanonee joku lukijoistani. Niin, vaikka emme nykyajan laiveammalla näköpiirillä voi niihin suurta arvoa pannaakaan, niin kaikitenkin tyydyttääkseni arvoisan lukijan oikeutettua tiedonhalua olen velvollinen niillekin sijan tässä kertomuksessa suomaan. Ne ovat siis vanhojen huulilta kerätyt seuraavat sanat:

1) „Tähän (Haminaholmaan) tulee suuri liike.

2) Pohjansahaan rakennetaan kaupunki.

3) Tähän paikkaan rakennetaan västinki, johon minä olen alkanut työn. Ja sen tähden olen sen alkanutkin.

4) Koko tähän maahan tulee suuri liike ja edistys, se tulee rikkaaksi ja voimalliseksi maaksi.

Ja tämä kaikki tapahtuu totisesti.“

Näin kuuluvat hänen ennustuksensa sanasta saan.

Mutta nämä samat „ennustukset“ näkyvät syvemältä juurtuneen kuin mitä meidän valistuneesta

ajasta voisi uskoa, sillä moni, erinomattain vanhemmista henkilöistä Pohjansahan seuduilla, puhuu niistä vielä niinkuin asioista, jotka joskus vielä tapahtuvat, selittävätpä ne jo osaksi täytetyksikin. Kun esim. Haminaholman höyrysahaa rakennettiin, sanoi monikin: „nyt se rupeaa menemään niinkuin Snäkki on ennustanut, sillä juuri Haminaholmasta, mikä hänen aikanaan oli ainoastaan lintujen asumasijana, on hän erittäin sanonut: „tähän tulee suuri liike.“ „Kyllä ne muutkin vielä toteen käyvät, mitä hän on ennustanut.“ Jos tätä väitettä vähänkin rohkeni epäillä, ettei kaikki kumminkaan täytyisi, sai heti vastaukseksi: „eipä hän muutakaan valehdellut,“ — ja siihen lisättiin vielä: „tottapa hän sen tiesi, koska hän sen sanoi, ei hän olisi sitä sanonut jos ei hän olisi tietänyt.“

Ennustukset silleen omaan arvoonsa jättääksemme, näyttää kuitenkin siltä kuin olisi Snäkillä ollut hyvä tulevaisuuden katse, joskin juurtuneet mielipiteet turhien toiveitten elähyttämänä sekä ennakkoluulot ohjasivat sitä väärälle suunnalle. Toivokaamme sentähden että ennustus siinä kohdin missä se onkin pääasiällisin ja lopullinen kuitenkin vähittäin toteutuu pi ja että siis: „koko maahan tulee suuri liike ja edis-

tys“ ja että „se tulee rikkaaksi ja voimalliseksi maaksi.“ Ja onhan meillä syytä uskoakin hänen tässä kohdin, kumminkin osaksi, totta ennustaneen, sillä onpa maamme hänen ajoistaan paljo edistynytkin ja toivoa voimme sen edelleenkin edistyvän ja vaurastuvan.

VIII.

Väsinyt.

Kertomus Snäkistä ei sisällä mitään urhemainetta, ei mitään vaikuttavaa osanottoa yhteiskuntaelämään. Hän oli tosiaankin sielutieteellinen arvoitus. Onhan siinä ajattelevalle ihmiselle tutkimisen ja miettimisen aiheita, jospakin tulos siitä opetusta kampaavalle ei muuta olisikaan, kuin että niitä „yhteiskunnan onnettomia“ hän varmasti oli.

Seuraava juttu on kuvaava.

„Mutta oletteko kuullu siitä puhuttavan, kuinka hän laudalla makas?“ kysyi minulta eräs kertojistani, vanha eukko.

„En“, vastasin, „eikö hän niin maannut kuin muutkia ihmiset, ruumiina?“

„Ei suinkaan“, huudahti hän, „kun ei hän ollu’ kuollukaan.“

„Ei kuollut! Oliko hän siis valekuollut?“

„He—ei, mutta hän oli nähty menevän sinne päin, Haminaholmaan paatilla, eikä tiedetty minkä hän meni, kun hän sousti ympäri nokan. Ja hänellä oli ollu’ leveä lauta paatiss’ niin ku’ ruumiinlauta. Ja hän oli viipynyt siellä kolm’ vuorokautta, kun hän oli pannut paatin takarannalle, ettei tiedetty hänen siellä olevankaan. Mutta ne näkivät sitte kalamiehet paatin siellä. Se oli hein’ aikana ja oli hyvin lämmin. Sieltä hän sitte löydettiin makaamassa laudalla synkeässä kuusikossa, ettei oltu hankittu osata paikallekaan. Ja puhtaan paidan oli pannut päälles’ ja univormuvaatteet, vaikka ei hän niitä muutoin raskinnu’ pitää kuin kirkossa vain, ja koreat ne olivatkin vielä. Siinä oli hän maannut jo kolme vuorokautta syömätöinnä ja juomatoinna, ilman Jumalan einestä ja odottanut kuolemaa. Mutta ei kuolema tule, vaikka kuinka odottais’ ennenkuin aika tulee. Puol’ väkisin tuotiin hän sitte sieltä pois. Mutta ei hän siitä hyvää ollu’ „tykän-

ny“, että hän sieltä löydettiin. „Miks’ ette antanu’ mun rauhas’ kuolla?“ sanoi. Mutta ei hän sitte enään sinne väkisinkään jäänyt.“

„Puhuiko hän siitä koskaan“, minä kysyin, „minkä tähden hän siten teki?“

„Ei suinkaan hän kelleen mieltäns’ puhunut. Ja kuka sitä hältä meni kysymäänkään. Oli hän sentään perästäpäin kerran itse Töllin muorille sanonut että „se oli kiusaus“. Ja kyllä maar se kiusaus olikin, ruman kiusaus, ei suinkaan siihen mitään muuta syytä sopinutkaan olla.“

„Mutta“, kysyin taaskin, „mitä sanoivat siitä sitte muut ihmiset?“

„Noh, kyllä maar sen ymmärrätte, että sitä naurettiin.“

„Naurettiinko?!“

„Mitä sen muuta voitiin tehdä, kuin nauraa, mä sen muistan, vaikka ma pieni olin. Kyllä ihminen silloin on oikeen päiviins’ suuttunu, kun elävänä laudalle menee.“

Ja tuo herttainen eukko nauroi makeasti, vieläkin huvitettuna.

Mutta minulla ei ollut halua nauraa. — Minä ajat-

telin sitä sielun ja mielen tilaa, joka miehen silloin oli vallannut, sitä syvää väsymystä elämään, joka vaati häntä näin vielä miehuutensa voimassa ollessa kuoloa odottamaan. Ajattelin sitä mielen lujutusta tai ehkäpä pikemmin jäykkyyttä, joka ei kammonnut nälkäkuolemaakaan, vaikkei hänen uskonnolliset perusteensa sallineet hänen itse teossa elämänsä lankaa katkasemaan. Hän ei tahtonut enään elää, sentähden ei hän katsonut itseään velvolliseksi elämää enää ylläpitämään, mutta ei tahtonut kuolemaakaan jouduttaa, tahtoi ainoastaan vartoa sen, niinkuin hän otaksui, varmaa tuloa. Mikä saattoi hänet tähän synkkään tekoon, tähän kamalaan väsymykseen — —? Ken voi vastata kaikkiin ihmiselämän syviin kysymyksiin? — Mutta semmoista synkkää väsymystä elämän voipi tuskin se käsittää, joka ei ole — kokenut.

Snäkistä ei ole enään montaa sanaa sanottavaa. Ainoastaan että „henki“ viime aikoina tuli hänelle sangen usein „päälle“. Ja viimein hän sitte talvelta jälkeen viimeksi kerrotun tapahtuman löydettiin kuolleen tieltä. — Nytkin oli hän pukeutunut uniormuun. Hänellä oli viime aikoina ollutkin tapana useasti, jonnekin lähtiessään, pukeutua siihen, vaik-

ka hän edellisinä vuosina oli sitä säästääkseen enempi muunlaista pukua käyttänyt. Luultavasti tunsii hän kuoleman lähestyvän ja odotti sitä yhäti, täydessä asussa kuten sotilas ainakin, joka valmistaise taisteluun. Yksinäisenä eli hän ja yksinäissä, ihmissilmän näkemättä, hän kuoli. Väsynyt matkamies oli laske-
nut levolle, levotoin sielu oli ehtinyt rauhaan. Mut-
ta näyttipä siltä kuin ei olisi sallittu hänen tulla le-
poon kuoltuaankaan. Hän kuljetettiin, kerrotaan, Me-
rikarvian kirkolle haudattavaksi, jonka pitäjän maal-
ta, Köörttilän kylään vievältä tieltä, hän löydettiin,
noin puolen kilometrin matkassa „Västingiltä“, mutta
siellä ei häntä otettu vastaan, vaan lähetettiin takai-
sin Ahlasiin, kussa hän oli kirjoissa. „Ja kyyti makset-
tiin hänen omasta lakkaristaan.“

Tämän huomauttavatkin kertojat aina, siihen lisä-
ten: „ja siinä kävi siis ensimmäinen hänen ennustuk-
sistaan toteen.“

Hän oli noin neljäkymmenen kahdeksan tai yh-
deksän vuoden ikäinen kuollessaan, mutta ei näyttä-
nyt niinkään vanhalta. Siten ovat jokainen kertojista-
ni lausuntonsa antaneet. Nyt hänen muistonsa elää
kansan huulilla, ikäänkuin jonakin kummituksena.

Mutta olihan se ihana isänmaanrakkaus — jos kohtakin käsitys asioista ja olosuhteista olikin omituinen — tuolla kova-osaisella miehellä, joka antoi monilukuisia vuosia elämästään maansa eteen alttiiksi, vaikka hän siltä, olkoonpa vainen omasta syystään, niin vähän iloa oli saanut osakseen. Tästä rakkaudesta puhuvat nuot unelmatkin tulevasta suuruudesta — hänen näköpiiriltänsä — samalle maalle. Olisipa semmoinen uskollisuus ja alttiiksiantava ahkeruus ansainnut olla hyödyksikin, eikä — hukkaan tehty. Mutta:

„Jumalas’ on juoksun määrä,
Luojassa lopun asetus,
Ei uron osannassa,
Vallassa väkevänkään!“

„Västinki“, joka Snäkiltä jäi puolitekoiseksi, tahi oikeammin sanottu, suurimmaksi osaksi ainoastaan suunnitelmaksi — sillä kuten tiedämme oli se vain laiturin puolta, jota hän alusteli ja jo osaksi rakensikin — ei ole enään läheskään siinä kunnossa, johon hän sen jälkeensä jätti. Siitä on sangen paljo viime vuosikymmenillä vedetty pois rakennusainei-

ta. Tulihan se työ siis kumminkin jonkun hyödyksi —. Kaikki irtaimet kivilohkareet, mitkä on voitu siirtää, ovat saaneet matkustaa etäämmäksi. Vallituksen teosta rannan puolella kallion reunalla ei ole enää mitään jälillä. Minkämoinen tuo lie ollutkaan, en oikein tiedä sanoa, ehkäpä niin kutsuttu rintavarustus. Hakatusta kivistä, korkeanlätä se sanotaan olleen, sen verran tiedän, mutta kuinka korkea tai vahva, sitä ei enää muisteta. Mutta nimi „västinki“ on kumminkin pysynyt ja hakatut kalliolaiteet puhuvat vielä kivikielellään tuleville sukupolville Snäkistä, hänen haaveksimisistaan ja samalla hänen isänmaanrakkaudestaan.

IX.

Snäkin mummo. Muutama sana lopuksi.

Snäkin leski eli Merikarvialla kauvan jälkeen miehensä. Vielä siis muudan sana hänestäkin.

Kentiesi näyttää hienotunteisesta lukijasta siltä kuin olisi tämän kertomuksen esittäjä ollut ylen yksipuolinen ja tahallaan vaimoa liiaksi sortanut, miehensä verraten. Niinkö?

Hän näytti aina äreältä ja tyytymättömältä. Hänen muotonsa vanhana, omituisen tummanruskea ja kurttuinen, teki että näytti miltei mahdottomalta uskoa hänen milloinkaan olleen verevä ja kaunis. Voisi-
pa siis kyllä otaksuakin, että tuo epämiellyttävä muisto hänestä lapsuuteni ajalta, siihen verrattuna mitä hänen miehestään tämän viimeisiltä elämänvuosilta on kerrottu, olisi tähän kuvaukseenkin jälkeä jättänyt. Tahdon sentähden asian täydentämiseksi esiintuoda muutamia pikkuseikkoja, ja arvoisa lukija sitte itse päättäköön, onko kertomuksen tekijä ollut yksipuolinen vai eikö. Ja onhan lukija sitäpaitsi oikeutetukin tietämään hänenkin osansa loppuun asti.

Lastensa luona ei eukko pysynyt, vaikka he olivat kaikki hyvillä tiloilla ja hyvissä varoissa — poika oli aikansa palveltuaan ja saatua rahoja säästöön, talonkin ostanut — ja elivät sovussa keskenään ja muiden ihmisten kanssa sekä olisivat jokainen mielellään hänet pitäneet luonansa. Hän oli siihen määrään

kummallinen, että ei hän ottanut vaatteitakaan vastaan tyttäriltään, kun he tekivät ja toivat hänelle. He koettivat tuoda sekä kankaita että valmiina vaatteina, mutta hän oli vain vihanen, käänsi selkensä ja meni pois. Hän kävi ennen ryysyissä kuin otti vastaan mitään heiltä. Eikä vuosikymmeniin hän mennyt kenenkään heidän luokseen, vaikka he usein vuoroonsa hevosella ajaen tulivat häntä etsimään ja itkien pyysivät häntä tulemaan heidän kotiinsa elämään heidän kanssansa tai kumminkin jonkun aikaa siellä olemaan. Ei hän ottanut heidän tuomisiansakaan vastaan muulla tavalla, kuin että he laskivat ne hänen poissa ollessaan laudalle seinällä lukottomaan ulkokuoneeseen — niin kutsuttu kirkkotalli — jossa hän oleskeli. Silloin ei hän ollut tietävinään asiasta vaan söi saaliit suuhunsa. Mutta jos niitä hänelle tarjottiin, käski hän kiukkuisesti heidän „pitää itse“, eikä koskenut niihin, jos ne jätettiin. Tai jos joku, joka sattui näkemään, sanoi hänen tyttärensä niitä tuoneen, oli asia sama, hän vihastui sanojalle ja silloin saivat saaliit mädätä. Mutta naapurit, jotka tunsivat hänen oikkunsa, eivät olleet tietävinään noista eväistä ja silloin ne kelpasivat.

Ja kun ihmiset kylässä, surkutellen häntä van-

haa raukkaa, kehoittivat häntä menemään lastensa luo, vihastui hän ja sanoi, että ei hän „viitsinyt“, ja kun syytä tuohon viitsimättömyyteen kysyttiin, vastasi hän: „Ne tulevat kaikki siihen kirottuun isäänsä, eikä kukaan tule minuun.“

Lapsistaan valitti hän kuitenkin usein, etteivät ne hänelle mitään antaneet, vaikka ei hän antaessa ottanut vastaan. Hänen luonteensa oli niin kierä ja monimutkainen. Kun häntä siitä moitittiin, ettei hän kirkossa käynyt, sanoi hän sen syyksi että ei hänellä ollut vaatteita.

Mainitussa kirkkotallissa piti hän aina kesäisin asuntoa, talvisin, kussa yötyi kulloinkin.

Sukkaa kudellen, mikä kuitenkin jo vanhuuden vuoksi kävi huonosti, kulki hän talosta taloon. „Jumalapa teille antamista antakoon, aina ma täällä jotakin suuhuni saan, mutta (osoittaen toiseen taloon) ei tuolla tarvitse mitään ottaa“, ulkokullaili hän nurkuvalla äänellä. Mutta he hymyilivät tuolle jo tutulle lauseelle, ja vaikka tiesivätkin mummon, kun ehti toiseen paikkaan, sanovan samaa heistä, antoivat he kuitenkin. Tekivätpä lapset väliin sen kepposen, että mummon huomaamatta juoksivat jo edeltä naa-

puriin kuulemaan, miten hän siellä taaskin sanoisi saadessaan. Ja mummo joka ei mitään aavistanut, eikä noita liehukoita huomannut silmällä pitää, sanoi taaskin nuot sanansa, osoittaen siihen taloon, josta oli viimeksi lähtenyt. Mutta silloin tuli lapsille ilo, vanhemmatkin henkilöt hymyilivät. Mummo itse tietysti ei käsittänyt, mikä huvitti, sillä hän oli jo vähän kuu-rokin, eikä lapsia niin tarkoin tuntenutkaan. Väliin kuitenkin huomasi hän, että hänelle naurettiin, vihastui ja torui silloin, eikä luvannut milloinkaan tulla takaisin, ja pitikin sanansa viikonpäivät. Mutta oikeaa syytä ei hän milloinkaan saanut tietää, vaikka se aina oli sama. Lapsia tavallisesti nuhdeltiin, mutta vanhaa ei ruvettu oikasemaan, hän sai puhua niinkuin oli tottunut. Häntä pidettiin vain vähän kummallisena vanhana eukkona. Tuo oli muka hänelle tullut niin tavaksi että ei hän itse huomannut että hän samat sanat aina sanoi. Ja olivat nuot Snäkin mummon sanat, kun suunavausta tarjottiin, kauvan leikkilisenä sananlaskuna kylässä.

Hän kuoli tämän vuosisadan jälkimäisen puoliskon alulla, poikansa luona, jonne hän vietiin kun tuli hoidettavaksi. Ijällisemmät henkilöt Merikarvian

Kirkonkylässä muistavat hänet vielä hyvin kyllä.

*

Koska tavallista on näin kertomuksen lopulla kaikkia siinä toimivia henkilöitä jollakulla sanalla muistuttaa, niin saan ilmoittaa niille suosiollisista lukijoistani, jotka ovat näin pitkälle minua seuranneet ja jotka ehkäpä haluaisivat tuon iloisen sotilaan Kaasmankin hyvästi jättää, että jos edelleen antavat minulle kunnian olla oppaana, kentiesi voivat tavata hänet vielä jossakussa uudessa pienessä kertomuksessa. Siksi jääköön hyvästi!

*

Vielä pieni jälkilause eli mietelmä lopuksi.

Snäkki tosin oli rikksellinen ja laki on siis oikeutettuna puhunut häntä vastaan, jospa hänkin oli puhunut sitä vastaan, se on siis tasoissa. Hänellä oli korkea oikeudentunto, mutta hän piti ylen vähän lukua laista. Hän unhotti lain, hyvän tavan ja järjestyksen ja on siis syystä kärsinyt omien nurjain käsitteidensä tähden. Eikä hän kaikella uhraavalla työllään ole hyödyttänyt ihmiskuntaa yleiseen enämpi kuin isänmaataankaan. Kuitenkin tämän kaiken ohessa hänen

henkilöllisyytensä juuri hänen harhaustensa vuoksi vaikuttaa syvän myötätunteen hänen kohtaloaan kohtaan. Hän oli tosiaankin traagillinen henkilö, sillä ei ainoastaan se että hän oli yhteiskunnan ulkopuolella seisova ihminen, minkä hän kyllä syvästi tunsi — mutta olihan se ansaittua — vaan vielä se, että hän kaikkine tahtoinensa, taisteluinensa ja alttiuksinensa oli hukkaan elänyt, se juuri on se kaikkein sumeampi puoli hänen yösynkässä elämänpäivässään. Uudet olot ja riennot olivat hänelle vieraita, niistä ei hän paljoa tietänyt eikä välittänyt, ken tiesi ei olisi käsittänytkään.

Hän oli niitä luonteita jotka tarvitsevat rakastaa jotakin. Onnettoman avioliiton kautta haaksirikkoon jouduttuaan kääntyi koko hänen tunteensa isänmaahan, jonka suuruutta hän uneksien toivoi. Pitikö hänen siinäkin haaksirikkoon joutuman, käsittämän että hän oli hyödytön pois heitettävä työase? Eikö siis tämä jalo, yksinomaan isänmaalle pyhitetty tunnekaan voinut saada tyydyttävää vastausta?

Vaikka tosin karkeapiirteisenä — tai törkeänä eli raakanakin — ja synkkänä kuin Kullervo, haimentaa Snäkin henkilöllisyydestä kuitenkin jotain syvällistä

tutkijan silmälle. Siinä on eittämättä jotakin, joka ei ole jokapäiväistä.

Mutta, vaikka joskus vastaisuudessa hänen rikollisuutensa myrskypilvet heittäisivätkin ainoastaan synkkiä, ihan kuin suruharsoon kätkeviä öisiä varjoja, ja hänen haaveellisten harhaustensa köykäiset pilvenhattarat loisivat epäselviä etäisyyden siniin katoavia piirteitä, valaa kuitenkin toisaalta hänen isänmaanrakkautensa kultaisia valosäteitä hänen kuvansa ylitse.
